BUITEN

12E JAARGANG Nº. 20. ZATERDAG 18 MEI 1918.

Foto C. Steenbergh.

HET VOORMALIG SLOT TE SCHAGEN. EEN DER OVERGEBLEVEN TORENS.

BUITEN
Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DOLLY MICKLEHAM, DOOR ANTHONY HOPE (2) . . . BLZ. 230
HET VOORMALIG SLOT TE SCHAGEN, DOOR N. BEIJDERWELLEN, JR., GEÏLLUSTREERD. . . . . BLZ. 229, 232—235
DE KERSEBOOM, UIT HET DUITSCH VAN P. ROSEGGER. BLZ. 234
SCHURREFIE, DOOR E. VAN LIDTH DE JEUDE . . . . „ 236
DE TUIN EN DE SENTIMENTALITEIT, DOOR RO VAN OVEN, GEÏLLUSTREERD. . . . . BLZ. 236—238
BOEKBESPREKING, DOOR E. TH. W. . . . . BLZ. 238
MIDDELEEUWSCHE RECHTSTOESTANDEN NOG IN DE ACHTTIENDE EEUW, DOOR A. F. VAN BEURDEN . . . . „ 238
IN HET LAND VAN DE BLOEIENDE KERSEBOOMEN, ILL. „ 239
WILDE DIEREN DIE IK GEKEND HEB, DOOR E. THOMPSON SETON (20) . . . . . „ 239
BLOEIENDE MOREL, ILLUSTRATIE . . . . . „ 240
MEI-KINDERTJES, (GEDICHT), DOOR G. H. PRIEM . . „ 240

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers **Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam,** *met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.*

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

DOLLY MICKLEHAM

(2) DOOR ANTHONY HOPE.

„DE andere brieven zijn niet erg interessant."

„Laten we dan dien van Georgy Vane verder lezen."

„Werkelijk?" vroeg ze, glimlachend.

„Ja, ik meen het."

„O, als jij er niet om geeft, ik ook niet," zei ze lachend; ze zocht het rose-briefje op en spreidde het voor zich uit. „Laat ons eens zien. Waar was ik? O, hier. Ik dacht dat je zoo dom zou wezen je kans weg te gooien, door een van die mannen te nemen, die met je plachten te flirten. Archie Mickleham mag geen genie zijn maar hij is een goeie kerel en een groote mijnheer en rijk; hij is geen pauper, als Phil Meadows, of een parvenu, als Charlie Dawson, of — Zal ik voortgaan, mijnheer Carter? Neen, dat zal ik niet. Ik heb niet gezien wat er stond."

„Ja, je moet voortgaan."

„Neen, dat kan ik niet doen," en ze vouwde den brief op.

„Dan zal ik het doen," en — ik schaam mij om het te zeggen — ik rukte den brief uit haar hand. Ik vluchtte achter de tafel. Zij liep er om heen. Ik sprong op zij.

„Of," begon ik te lezen.

„Hou op!" riep ze.

„Of een jonge doorbrenger als die man — ik ben zijn naam vergeten — met wien je zoo druk omging verleden winter te Monte Carlo."

„Hou op!" riep ze, met den voet stampend. Ik las voort. — „Ontegenzeggelijk was hij heel innemend, mijn beste, en ontegenzeggelijk zou iedereen hebben gedacht, dat je het meende; maar ik heb nooit aan je getwijfeld. Maar toch, was je niet een beetje —"

„Hou op!" riep ze. „Je *moet* ophouden, mijnheer Carter." Ik hield dus op. Ik vouwde den brief dicht en gaf hem aan haar terug. Met hooggekleurde wangen nam ze hem aan.

„Ik dacht, dat je een gentleman was," zei ze, op haar lip bijtend.

„Ik was zelf den vorigen winter te Monte Carlo," zei ik.

„Lord Mickleham," kondigde de butler aan, de deur openwerpend.

III.

VERGELDING.

Ik ben van plan in 't vervolg heel voorzichtig te zijn bij wat ik doe. En wat zeker niet minder van belang is — ik ben van plan voortaan ook heel voorzichtig te zijn met wat juffrouw Dolly doet. Iedereen weet (als ik haar bijzondere vriendin Nellie Phaeton mag aanhalen) dat de lieve Dolly volstrekt geen kwaad bedoelt maar dat ze een beetje „harum-scarum" is. Ik bedankte juffrouw Phaeton voor die uitdrukking.

De zaak is dat „de oude Lady M." (hier haal ik juffrouw Dolly aan) mij laatst bij zich ontbood. Ik heb niet de eer de gravin te kennen, en ik voelde mij niet erg op mijn gemak toen ik mij aanmeldde. Toen ik binnengelaten was, zette Lady Mickleham haar „staarglazen" op. (Je kent die verschrikkelijke dingen. Pincenez met langen schildpadden steel).

„Mijnheer-e-e Carter?" zei ze.

Ik boog. Graag zou ik het hebben ontkend als dat mogelijk was geweest.

„Lievelingen!" zei Lady Mickleham.

Op dit woord verhieven zich vijf jonge dames uit vijf rechtruggige stoelen, waar zij zich onledig hielden met vijf borduurwerkjes, en verlieten en file de kamer. Ik voelde me heel zenuwachtig. Er volgde een pauze. Toen merkte de gravin op — en de bedoeling was eerst vrij onduidelijk:

„Ik heb iets gelezen, dat mij heel onaangenaam heeft getroffen."

„In dezen dagen van Franschen invloed" — begon ik verontschuldigend (niet dat ik zulke verhalen schrijf of zelfs eenig ander soort verhalen, maar iets in Lady Mickleham prikkelt iemand tot het aannemen van een verdedigende houding). Mijn oog dwaalde over de tafel, maar ik zag daar niets ergers (of beters) dan het ochtendblad.

„In een brief van een vriendin," ging ze voort, het brandpunt van haar „staarglazen" recht op mijn gelaat richtend.

Ik wist niet wat te doen, dus boog ik opnieuw.

„Het moet al even pijnlijk geweest zijn voor haar om het te schrijven, als het was voor mij om het te lezen," ging Lady Mickleham voort. „En dat zegt veel. Wees zoo goed te gaan zitten."

Ik boog en ging zitten in een van de rechtruggige stoelen. Ik begon ook, in mijn verwarring, met een van de borduurwerkjes te spelen.

„Ligt het werk van Lady Jane u in den weg?" (Lady Jane is genoemd naar Jane, de vermaarde eeredame van Carolina van Anspach).

Ik liet het borduurwerkje vallen en trapte op mijn hoed.

„Ik geloof, mijnheer Carter, dat u bekend is met mejuffrouw Dorothea Foster?"

„Dat genoegen heb ik," zei ik.

„Die op het punt staat in het huwelijk te treden met mijn zoon, den graaf van Mickleham?"

„Dat is zoo, geloof ik," zei ik. Ik begon weer een beetje grond onder mijn voeten te voelen.

„Mijn zoon, mijnheer Carter, is van een eenvoudige en argelooze natuur. Misschien is het beter dat ik ter zake kom. In dezen brief wordt mij meegedeeld, dat Archibald, in een gesprek, dat hij laatst met de schrijfster had, toevallig melding maakte van eenige zeer ontstellende feiten. Deze feiten hadden betrekking op u, mijheer Carter."

„Mag ik den naam van de schrijfster weten?"

„Ik geloof niet, dat dat noodig is," zei ze. „Het is een dame, in wie ik het hoogste vertrouwen stel."

„Dat zegt natuurlijk genoeg," zei ik.

„Het schijnt, mijnheer Carter — en u zult me wel verontschuldigen dat ik ronduit spreek, (ik zette de tanden op elkaar) dat u, in de eerste plaats, aan de bruid van mijn zoon een huwelijksgeschenk hebt aangeboden, dat ik alleen maar beschrijven kan als...."

„Een paarlen ornament," viel ik in, „met een robijn of twee, en...."

„Een paarlen hart," verbeterde zij; „e-e-gebroken, en dat u verklaarde, dat dit ongerijmde voorwerp uw hart voorstelde."

„Louter *badinage*," zei ik.

„Maar die getuigt van een afschuwelijk slechten smaak," zei ze.

Ik boog.

„Inderdaad zeer beleedigend. Maar dat is nog het ergste niet. Uit de verdere uitlatingen van mijn zoon blijkt, dat hij, bij *een* gelegenheid ten minste, u en mejuffrouw Foster bezig vond met wat ik alleen kan noemen...."

Ik hief mijn hand op bij wijze van protest, maar de gravin sloeg er geen acht op.

„Wat ik alleen kan noemen: *stoeien*!"

Ze stootte het woord met buitengewone hevigheid uit en toen het er uit was rilde ze.

„Stoeien!" riep ik.

„Iets dat niet alleen afschuwelijk vulgair is ten allen tijde, maar onder de omstandigheden — moet ik meer zeggen? Mijnheer Carter, u was bezig de toekomstige bruid van mijn zoon om de tafel na te zetten."

„Pardon, Lady Mickleham, de toekomstige bruid van uw zoon was bezig mij om de tafel na te zetten."

„Dat is hetzelfde," zei Lady Mickleham.

„Ik zou gedacht hebben, dat er eenig onderscheid was," zei ik.

„In 't geheel niet."

Ik trok mij terug op een tweede verdedigingslinie. „Ik heb mij niet laten vangen, Lady Mickleham," pleitte ik.

Lady Mickleham werd vuurrood. Maar dit juist bracht mij beter op mijn gemak.

„Neen, mijnheer. Als u dat gedaan had...."

„De hemel weet!" mompelde ik, het hoofd schuddend. „Daar mijn zoon evenwel toevallig binnenkwam te midden van die schandelijke...."

„Het was helaas aan het begin," zei ik met een spijtigen zucht.

Hierop — en ik heb werkelijk nooit over iets zoo'n genoegen gehad — greep de gravin, wier hevige emoties doordrongen tot de toppen van haar vingers, den steel van haar „staarglazen" met zoo'n kracht, dat deze in tweeën brak. Ze was een vrouw van de wereld en dadelijk keek ze weer of er niets gebeurd was. Met mij was dat anders; en dat ik nu niet voorkom op de visite-lijst van Lady Mickleham (inter alia et enormia) is toe te schrijven aan het feit, dat ik lachte! Het was gebeurd, voor ik er iets aan doen kon. In een oogenblik was ik weer zoo ernstig als een monnik. Maar het misdrijf was geschied. De gravin stond op.

Ik volgde haar voorbeeld.

„U schijnt pleizier te hebben?" zei ze, en haar toon verdreef het laatste spoor van mijn vroolijkheid. Ik struikelde over mijn hoed en deze rolde voor haar voeten.

„Het is niet waarschijnlijk," merkte ze op, „dat u mejuffrouw Foster na haar huwelijk nog dikwijls zult ontmoeten. Ge zult u bewegen in eenigszins andere kringen."

„Misschien dat ik een glimp van haar rijtuig kan opvangen van den top van mijn omnibus," zei ik.

„Uw *milieu* en dat van mijn zoon...."

„Maar ik ken toch zijn knecht," zei ik.

Lady Mickleham schelde. Ik bukte om mijn hoed op te rapen. Om de waarheid te zeggen was ik een beetje bang om mij in die weerlooze houding bloot te stellen, maar de gravin behield haar zelfbeheersching. De butler opende de deur. Ik boog en verliet de gravin, die mij door haar verminkte „staarglazen" nakeek. Ik merkte op dat de butler glimlachte toen hij mij uitliet. Waarschijnlijk kende hij de stormsignalen. Ik zou de butler van Lady Mickleham niet willen zijn, al maakte je mij hertog.

Toen ik door het park naar huis wandelde, ontmoette ik Dolly en Mickleham. Zij hielden stil. Ik liep door. Mickleham greep mij bij mijn jaspanden.

„Hoe is het, ga je ons negeeren?"

„Ja," zei ik.

„Wel verduiveld, wat is....?" begon hij.

„Ik heb je moeder gesproken!" zei ik. „Ik hoop, Mickleham, dat als je weer eens voor indringer speelt zooals laatst, dat je dan niet oververtelt, wat je ziet."

„Hemel!" riep hij. „Zij kan daar toch niets van weten? Ik heb het alleen verteld aan tante Cynthia."

Ik zei iets aan het adres van tante Cynthia.

„Weet-e-e, weet ze alles?" vroeg juffrouw Dolly.

„Meer dan alles — heel wat meer!"

„Heb je het niet een beetje goed gepraat?" zei juffrouw Dolly op verwijtenden toon.

„Nu ik er over nadenk," zei ik, „geloof ik niet dat ik dat gedaan heb — erg." (Ik had het immers in 't geheel niet gedaan.)

Plotseling barstte Mickleham in lachen uit.

„Wat een grap!" riep hij.

„Dat is alles goed en wel voor jou," zei Dolly, „maar je schijnt te vergeten, dat we daar van avond moeten dineeren."

Archie werd ernstig.

„Ik hoop dat jelui veel genoegen zult hebben," zei ik. „Ik ben steeds van het stellige geloof geweest dat de boozen worden gestraft." En ik keek naar juffrouw Dolly.

„'t Komt er niet op aan, vrouwtje," zei Archie, haar arm door den zijnen nemend, „ik zal je er wel doorhelpen. Alles wel beschouwd, iedereen weet dat onze goeie Carter een ezel is."

Dit staaltje van universeele bekendheid moge de zaken in orde helpen brengen, maar ik zie toch nog niet goed in, hoe. Ik liep door, want juffrouw Dolly had me geheel vergeten en zag naar Archie Mickleham op als — wel verduiveld, op de manier zooals ze altijd doen. Ik liep dus door. Ik geloof dat juffrouw Dolly een man getroffen heeft, die (laat ons zeggen), juist voor haar geschikt is. En, om de een of andere reden, ben ik daar blij om. En ik geloof ook, dat zij dit weet. En ik ben — geloof ik — ook daar blij om. O zeker, natuurlijk ben ik dat. Natuurlijk.

IV.

Het perverse van het geval.

„Wil ik je eens wat zeggen, mijnheer Carter," zei juffrouw Nellie Phaeton, Rhino met haar zweep een tikje gevend, „liefde in een hutje is...."

„De hemel vergeve ons, sintels, asch, stof," haalde ik aan.

We vlogen het Park rond achter Ready en Rhino. De paarden van juffrouw Phaeton zijn heel groot, haar rijknecht is heel klein en haar moed is ontembaar. Ik zelf ben niet bijzonder bedreven in de kunst van het mennen en ik voel me niet altijd op mijn gemak. Bovendien, sommigen van mijn kennissen houden de attenties, die juffrouw Phaeton mij bewijst, voor wat al te geprononceerd, en meenen, dat ik niet met haar in het Park moest rijden.

„Je hebt gelijk," ging ze voort. „Wat een meisje noodig heeft is een goed huis, een flinken voorraad gereed geld en wat rijden en jagen. 't Is alleen maar in romans, dat de menschen verliefd zijn als ze trouwen," merkte juffrouw Phaeton peinzend op.

„Ja en dan gewoonlijk op een ander," zei ik.

„O, als je *dat* telt!" zei ze, Ready een vrij nijdigen slag gevend. We sprongen vooruit en ik hoorde den kleinen rijknecht op den achterzetel bonzen. Ik ben altijd blij dat ik geen rijknecht ben: 't is zoo'n soort van vangbal-leven en dat moet heel vermoeiend zijn.

„Ben jij ooit verliefd geweest?" vroeg ze, terwijl we rakelings gingen langs een brougham, waarin de hertogin van Dexminster zat. (Wat ik zeggen wil, als ik nu toch een aanrijding moet hebben, dan geef ik de voorkeur aan een hertogin, je krijgt dan een veel mooier bericht in de bladen).

„Ja," zei ik.

„Dikwijls?"

„O, niet al te dikwijls, en ik ben altijd heel voorzichtig."

„Waarvoor?"

„Dat het geheel buiten kwestie is, weet je. Het is heelemaal niet moeilijk. Ik heb alleen personen met een middelmatig inkomen te vermijden."

„Maar ben je zelf niet iemand met een....?"

„Juist. En daarom is het. Ik kies dus òf een arm meisje — waardoor het onmogelijk is — òf een erfgename — waardoor het ongerijmd is, zie je?"

„Maar wensch je dan nooit te....?"

„Laten we over iets anders praten," zei ik.

„Ik geloof dat je maar wat zegt," zei juffrouw Phaeton.

„Het is een verkapte verontschuldiging," zei ik.

„Onzin!" zei ze, „Je weet dat je aan Dolly Foster hebt gezegd, dat ik een uitmuntende vrouw zou zijn voor een trainer."

O die vrouwen! Een man kan evengoed met een phonograaf praten.

„En voor ieder ander," zei ik beleefd.

Juffrouw Phaeton zweepte haar paarden.

„Pas op! Daar is de bereden politie-agent," riep ik.

„Neen, dat is niet zoo. Ben je bang?" antwoordde ze.

„Ik ben nog niet goed genoeg om te sterven," pleitte ik.

„Ik geef geen zier om je meening, hoor," ging ze voort (ik had dat natuurlijk ook nooit verondersteld); „maar wat bedoelde je?"

„Ik heb het nooit gezegd."

„O!"

„Echt niet — ik heb het nooit gezegd."

„Dus heeft Dolly het maar bedacht?"

„Natuurlijk," zei ik, op den ingeslagen weg voortgaande.

„Op je eer?"

„Och kom, juffrouw Phaeton!"

„Zouden — zouden er andere menschen zijn, die er zoo over denken?" vroeg ze, met een bedeesdheid, die mij ten hoogste verwonderde.

„Niemand," zei ik. „Alleen een hatelijke oude schavuit zou zoo iets kunnen zeggen, louter uit lust om iemand pijn te doen."

Er volgde een lange pauze. Toen vroeg juffrouw Phaeton plotseling:

„Je hebt hem nooit ontmoet, wel?"

„Nee."

Een pauze volgde. Weer passeerden we de hertogin en schramden den neus van haar poedel, die uit het rijtuigraampje keek. Juffrouw Phaeton gaf Rhino een tik en de rijknecht achterop bonsde op en neer.

„Hij woont in de stad, weet je," merkte juffrouw Phaeton op.

„Dat doen ze meest — en schrijven dan over buiten," zei ik.

„En waarom zouden ze niet?" vroeg ze scherp.

„Mijn lieve juffrouw Phaeton, ze mogen, wat mij betreft," zei ik.

„Hij is ontzaglijk knap, zie je," ging ze voort, „maar hij wou niet altijd praten. Somtijds bleef hij zwijgend zitten of las hij een boek."

Een plotselinge intuïtie deed mij de gevoelens van mijnheer Gay begrijpen.

„Jelui hadt het zeker over draverijen en wedrennen of zoo iets, veronderstel ik?"

„Ja, of over de jacht, weet je."

Terwijl ze sprak hield ze Ready en Rhino in. De kleine rijknecht sprong op den grond en stond onder (niet tegen) hun koppen. Ik leunde achterover en overzag de zittende en wandelende menigte. Juffrouw Phaeton tikte een vlieg van Rhino's oor, zette de zweep in den koker en leunde ook achterover.

„Dus ik vermoed dat je niet veel om hem gaf?" vroeg ik.

„O, ik mocht hem vrij wel," antwoordde ze heel achteloos.

Op dit oogenblik, den wandelweg overziende, zag ik een man naderen. Het was een knappe kerel met een trek van „goedigheid" in het gelaat. Hij was correct gekleed, behalve dat zijn haar iets langer, zijn jas iets geslotener, zijn hoed iets grooter, zijn das iets losser was, dan zij gewoonlijk gedragen worden. Daar hij mijn aandacht trok bleef ik een poosje naar hem kijken, tot een lichte beweging van mijn gezellin mij het hoofd deed omwenden.

Juffrouw Phaeton zat kaarsrecht overeind; ze speelde zenuwachtig met de leidsels; ze nam de zweep uit den koker en zette hem er weer in; en, tot mijn verbazing, haar wangen werden vuurrood.

Nu kwam de man tot tegenover het rijtuig. Juffrouw Phaeton groette. Hij nam zijn hoed af, glimlachte, en scheen te willen doorgaan. Juffrouw Phaeton stak hem de hand toe. Ik zag een vluchtigen glans van verwondering in zijn oogen, als vond hij die hartelijkheid grooter, dan hij verwacht had — mogelijk grooter dan hij wenschte. Maar hij bleef staan en gaf haar de hand.

(Wordt vervolgd.)

Foto C. Steenbergh.

HET VOORMALIG SLOT TE SCHAGEN.
WAT VAN HET SLOT OVERGEBLEVEN IS. DE TWEE VOOR-TORENS, GEZIEN VAN HET WESTEN. DE VOORSTE TOREN BEVAT DE CACHOTTEN.

HET VOORMALIG SLOT TE SCHAGEN.

Soo gij van IJmand hoort, die na mijn Naam quam vragen.
Cagen heet ik eerst, maar nu zoo heet ik Schagen.
Al oud is mijn begin, wanneer ik ben geboud.
Gansch zeeker en gewis, ik ben veel jaren oud.
En zoo gij 't weten wilt, ik zal u regt verklaren.
Na men drie hondert schreef en vier-en-dertig jaren.

GELEGEN in het „oudeland" van Noordholland, het gebied buiten de droogmakerijen, is Schagen dan ook van buitengewonen ouderdom. De kroniek van Schagen door Dirk Burger van Schoorl, uitgegeven 1767, die aanvangt met bovenstaand „Acrosticon" meldt ons de stichting als een uitvloeisel van den doorbraak in de Zijpe in 333. De overgebleven „Zijpriaanen" en andere gespaarden trokken iets zuidelijker en hebben daar terpen en vlietheuvels „bij de Cagen" opgericht (334). Deze Cagen of kogen waren buitengronden, gelegen tegen een sedert verdwenen dijk, waarvan de restantjes ter plaatse nog zijn na te speuren. Deze werd overbodig, nadat later de groote Westfriesche omringdijk ten noorden van Schagen geleid werd: het begrip „oudeland" blijkt dus van betrekkelijke waarde.

Anderen hebben reden om een zoo bijzonder vroege stichting te betwijfelen. Vóór de 10e eeuw schijnt dan ook geen enkel ander jaar dan het genoemde 334 eenig spoor achtergelaten te hebben. Dan — in de 10e eeuw n. l. — lezen we ook bij anderen van „zes Manzen lands in dorp Schagen," die door den Hollandschen graaf Dirk II geschonken werden aan de abdij van Egmond, het klooster, dat de bijzondere belangstelling van hem en opvolgende graven uit het Hollandsche huis genoot.

Daarna treedt weer een periode van duisternis in, aanhoudende tot 1427, toen door Philips van Bourgondië de heerlijkheid van Schagen werd ingesteld „in hooge en lage, tot eenen rechten leen, durende alsoo lange als Wij 't regiment der landen van Hollant ende van Zeelant in onse handen hebben zullen." De eerste heer van Schagen, die met deze heerlijkheid verleid werd, was Willem van Beieren, bastaard van Holland. Hij was o. a. kamerling van Philips, bij wien hij zoo goed aangeschreven stond, dat deze bij paus Nicolaas V wettiging zijner geboorte wist te verkrijgen.

Hij begon zijn optreden met den Schagers een privilegie te geven, bevattende poortrecht en verschillende vrijdommen. Voorts is hij de stichter van het bijzonder uitgestrekte en fraaie slot, dat in gewijzigden vorm het dorp van ± 1440 tot in de 19e eeuw gesierd heeft en, naar de soliditeit van de twee overgebleven torens te oordeelen, nog heden had kunnen sieren als de omstandigheden gunstiger geweest waren.

De aangehaalde kroniekschrijver geeft een duidelijke beschrijving van het slot, dat was „pleizant van gezigte en gelegent-„heid, omzingelt met groote Boomen en Boomgaarden, Kruid-„en Moestuin, 't was ook zeer sterk, zoo dat het wel een Cas-„steel gelijkt, niet alleen omdat het zwaar en dik van Muur-„agie is, maar het is ook rondom uit een Vijver opgetogen, en „waar toe men ook niet konde genaken, dan door twee groote „sterke Poorten. De Voorpoorte was een zeer groote en sterke „Poorte, staande aan het Markt-Velt, zeer curieus, op een uit-„steekende wijze gemaakt na de konst, zeer verheven, in de hoogte „huisgewijze, gedakt met Schaalien, cierlijk van vooren gege-„velt, een klein Toorentje, spitsgewijs daar boven, was ook zeer „bequaam tot een wooning om de Voorwagt daar in te houden, „gelijk ook de Rendmeester van de Heer van Schagen aldaar „zijn Comptoir en verblijf op hielt: Ter regter zijde was een ronde „steenen Tooren, hoog wel 50 voeten. Als men door deeze Poorte „ging, quam men op een ruim Plein: over de Vijver langs een „gemaakte Brug gaande, zoo was de Binnenpoort met een opge-„haalde Valbrug bewaart, en deze Binnenpoort was even zoo „sterk en wel gemaakt, als de eerste Poorte, met dat onderscheid, „dat hij zoo hoog niet was, maar met een Zwaare vierkante Muur „opgemetselt, en boven spitsgewijs, met Leijen gedekt, zoo ter „regter als ter slinker zijde, binnenwaarts met vierkante Too-„rens met haare spitze, hooger dan de Poorte, voor aan de Poorte, „om over het plein, en na de voorpoorte uit te zien, want daar „waaren twee groote Glasvensteren, beschermt met dikke ijzere „beschutsels, die uitwendig stonden, en 't gezigt quamen te be-„letten, en bovendien was er nog een ruim Dakvenster, dat alles „door konde gezien worden, en door deze Poorte zijnde, gink „men aan de linkerzijde, onder de bovenwooninge, door een „Galderije, tot in de wooninge, zaletten ende vertrekken, van „dit Hoog-adelijk Huis, gelijk men door de Poorte quam op den „binnen erf zoo over het zelve in de beneden Zaal. Ook staan-„der ter wederzijde, daar deze Poorte was, twee ronde gemaakte „Toorens, diep uit het water opgetrokken, de eene aan de Oost-„kant geordineert, tot de wooninge van het Adelijke Huis: de „andere Toorn is gemaakt in drie verdiepinge, gemaakt en „geordineert tot een sterke gevankenisse, voor de strafschul-„dige booswigten: en boven dit alles was het gemaakt met zwaare „Muuren gelijk een Casteel, zoo dat men daar verscheide stukken „Canon op konde leggen, tot deszelfs defensie gelijk men nog „heden zien kan."

De heerlijkheid bleef tot 1658 steeds in het geslacht van den eersten heer van Schagen. Reeds de tweede eigenaar schijnt geen beminnelijk mensch geweest te zijn. Hij weigerde zijn halfbroers hun erfdeel uit te keeren en bedreef andere wandaden,

bleef weg na gedagvaard te zijn om zich te verantwoorden, stoorde zich aan geen vonnissen enz. Een strafexpeditie in 1477 door burgers van verschillende steden onder aanvoering van den stadhouder van Holland en eenige edelen ondernomen, deed den snoodaard de schrik om het hart slaan. Zonder verzet gaf hij zich op het slot over; hij werd als gevangene meegevoerd en gegijseld, tot hij zijn schuldeischers voldaan zou hebben. Drie jaar na de expeditie stierf hij.

Belangrijke gebeurtenissen vielen op het slot eerst weer voor nadat de heerlijkheid viermaal was overgegaan. 't Was onder Jan van Beieren van Schagen (1550—1618), dat in 1572 of 1573 een streng maar rechtvaardig vonnis op het slotplein ten uitvoer gelegd werd.

We schrijven nu den voor Noord-Holland bij uitstek belangrijken tijd, den tijd der ommekeer, die ingeleid werd door de inneming van Den Briel. De beroemde belegeringen van Haarlem en Alkmaar, dus ook het begin der victorie, vallen in dezen tijd. Onder het Geuzenvolk school allerlei rapaille, dat zich telkens aan het landvolk te buiten ging. De Prins, wien klachten bereikte, drong bij Sonoy, zijn gouverneur in het Noorderkwartier, aan om zijn volk in toom te houden. Bij zijn aanstelling had de prins hem trouwens al uitdrukkelijk bevolen niet te gedoogen dat den Roomschen overlast geschiedde. Maar Sonoy was zelf een papenvreter! Nochtans — het zij tot zijn eer gezegd — wat zijn hopman Michiel Krok in dronkenschap aan een priester bedreef, heeft hij naar verdienste gestraft. Krok ontmoette op een tocht over Langendijk een priester, dien hij meesleurde na hem een oor afgesneden te hebben; een eind verder volgde het andere oor, weer een eind verder de neus, vervolgens bond hij hem aan den staart van zijn paard en eindelijk stak hij hem den degen door het hart. Zijn eigen soldaten walgden zoo van dit bedrijf, dat ze hem bij Sonoy aanklaagden, weigerende verder onder hem te dienen. Sonoy deed recht: de voorhof van het slot te Schagen werd executie-terrein, waar Krok onthoofd is. Gouverneur Sonoy treffen we in dezen tijd meer op het slot: de oorlog voerde hem dan hier, dan daar in Noord-Holland.

De daden van Krok zinken in het niet bij een bedrijf, dat het jaar 1575 zag afspelen, een bedrijf van zoo walgelijke, koelbloedige wreedheid, dat men geneigd zou zijn den éénen der gespaarde torens, de gevangenis, prijs te geven alleen omdat hij de herinnering aan zulk onmenschelijk gedoe bewaart.

De aanleidende oorzaak was een tocht, door Gilles van Barlaimont, namens den Spaanschen koning stadhouder van Holland, van Beverwijk uit ondernomen. Onvoldoende bewapend trok hij met eenige benden door Kennemerland tot Schoorl, onderweg het recept van Maarten van Rossum omtrent het sieraad van den oorlog volgende. Van Schoorl ging deze roemlooze en doellooze tocht langs denzelfden weg weer terug. Dit onbekookte optreden wekte Sonoy's argwaan, die er een ontijdig uitgebarsten onderdeel van een welberaamden aanslag op zijn gezag in meende te zien. Hij wilde er meer van weten. Hoor langs welken weg!

Van Alkmaar uit, waar hij toen verbleef, schreef hij aan de verschillende dorpsschouten om alle vagebondeerende vreemdelingen op te vangen. Deze verdacht hij n. l. van de hand in het spel te hebben. Spoedig had hij er te Alkmaar een stuk of dertig bijeen. Daaruit moest bewijsmateriaal geperst worden, naar de gewoonte dier tijden op de pijnbank!

Onder voorspiegeling van de vrijheid bij bekentenis, werd hun gevraagd of eenige Roomschgezinde boeren, die zij het best kenden wegens hun aalmoezen en verstrekt logies, hen niet omgekocht hadden om sommige dorpen in brand te steken op het naderen van Barlaimont. Sommige der vagebonden gaven het gewenschte getuigenis, dat zij echter weer herriepen op den brandstapel, die ondanks de belofte van vrijheid, hun lot was. De beschuldigde „huisluiden" werden eerst naar Alkmaar gebracht en daar op last van de door Sonoy aangestelde rechters gepijnigd om te trachten hen te doen bekennen. De oudste bezweek er na acht of negen maal gerekt en gebrand te zijn. Een andere, zoon van den vorige, onderging in Alkmaar veertien maal de pijniging en werd daarop naar Schagen gebracht, waar hij nog twaalf maal mishandeld werd. Hij gaf eindelijk de gewenschte bekentenis en beschuldigde bovendien twee mannen uit Hoorn en één uit Medemblik. Dezelfde bekentenis kwam ten slotte uit den mond van een beschuldigde uit Bennebroek, na vier- of vijf-en-twintig maal gepijnigd te zijn!

De aard van deze marteltooneelen tart alle fantasie. Uitrekken, spannen en geeselen met in water geweekte berketakken was het minste, dat men de ongelukkigen aandeed. Zij werden met kaarsen, zwavel en in brandewijn gedoopte lappen over het geheele lichaam gebrand tot hier en daar de zenuwen bloot lagen. 's Nachts werden zij door geeseling uit den slaap gehouden. Dranken werden hun geweigerd: te eten kregen zij pekelharing en andere dorstwekkende spijzen. Ratten werden op hun lichaam gezet onder laden en koperen pannen en dan door het aanbrengen van vuur op deze stolpen geprest tot het invreten van de lichamen. Men zegt, dat Sonoy zelf de ratten voor dit bedrijf over zond!

De twee beschuldigden uit Hoorn werden op het slot gebracht, tegelijk met twee Hoornsche vrouwen. Weer begon het weerzinwekkend tooneel der „scherpe ondervraging". Maar nu was de maat ook vol. Het gerucht der gruwelen bereikte den Prins,

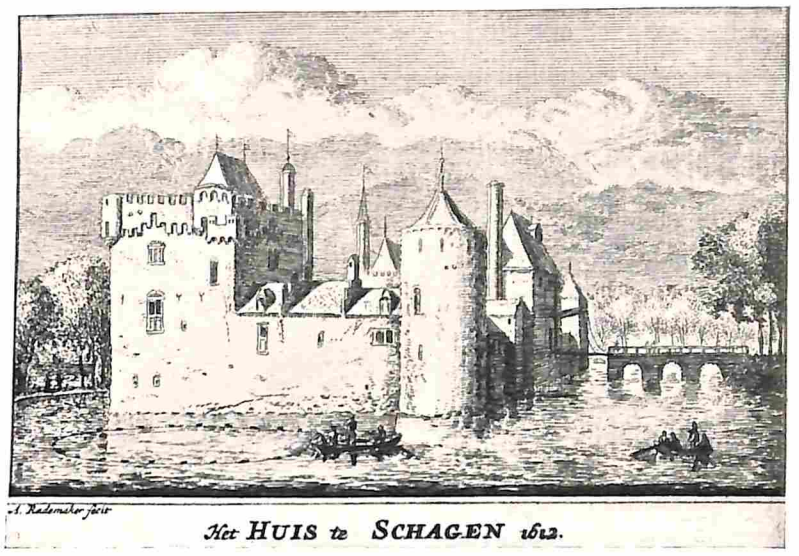

HET SLOT TE SCHAGEN, GEZIEN VAN HET OOSTEN.
Naar de ets van A. Rademaker.

die een onderzoek gelastte. De zaak werd door gemachtigden van den Hove van Holland nagegaan en bleef sleepen tot 1577. Op grond van de inmiddels gevolgde pacificatie van Gent hadden de gevangenen gratie, doch zij weigerden die en eischten recht. Toen de procureur-generaal met gevolg in aantocht was, sloegen rechters en cipier, met meeneming van de sleutels der ge-

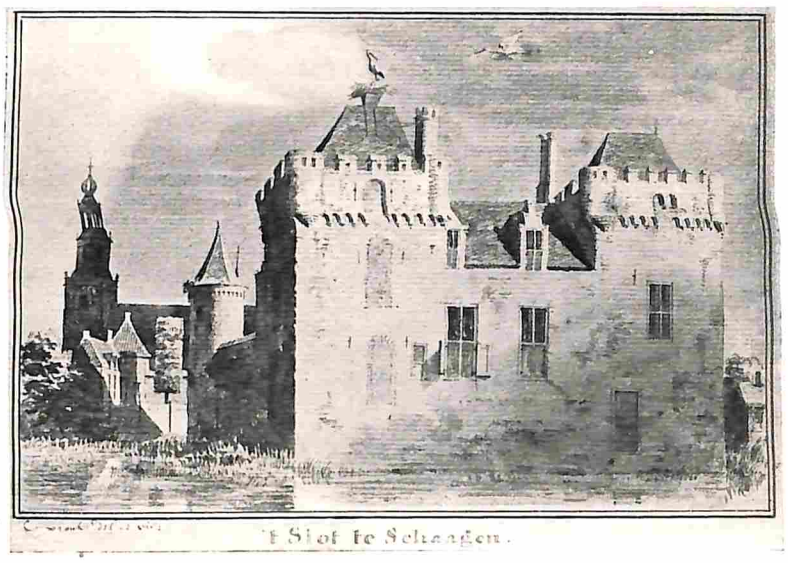

HET SLOT TE SCHAGEN, ACHTERZIJDE (18e EEUW).
Naar de teekening van C. Pronk.

vangenis, op de vlucht. Spoedig waren de slachtoffers in vrijheid.

Zoo eindigde de scène, die volgens van Lennep en Hofdijk bestemd scheen „om als een kleine tegenhanger tegenover het groote tafreel der Spaansche gruwelen te moeten dienen."

* * *

Omstreeks half de 17e eeuw vond verbouwing plaats van de schouw in de groote zaal. Reeds bij den bouw van het slot was

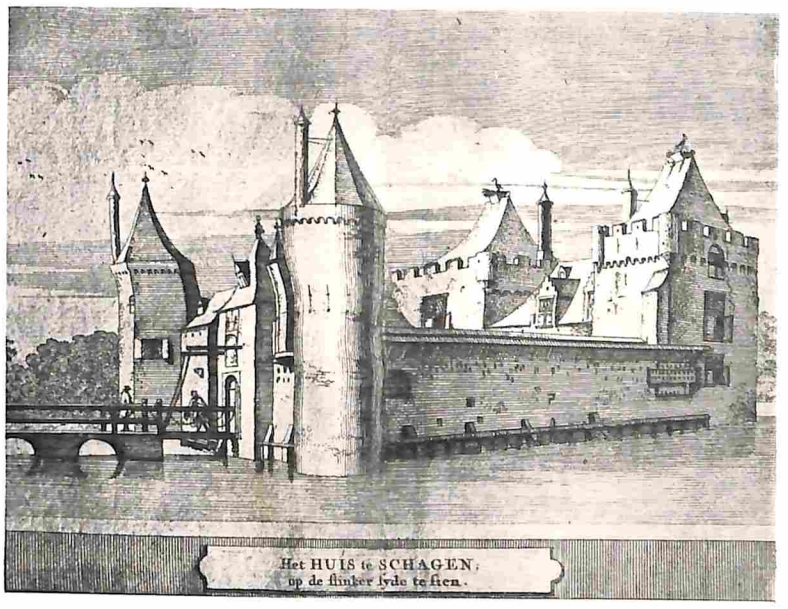

HET SLOT TE SCHAGEN IN DE 17DE EEUW, GEZIEN VAN HET NOORDWESTEN.
Naar de ets van J. Spilman.

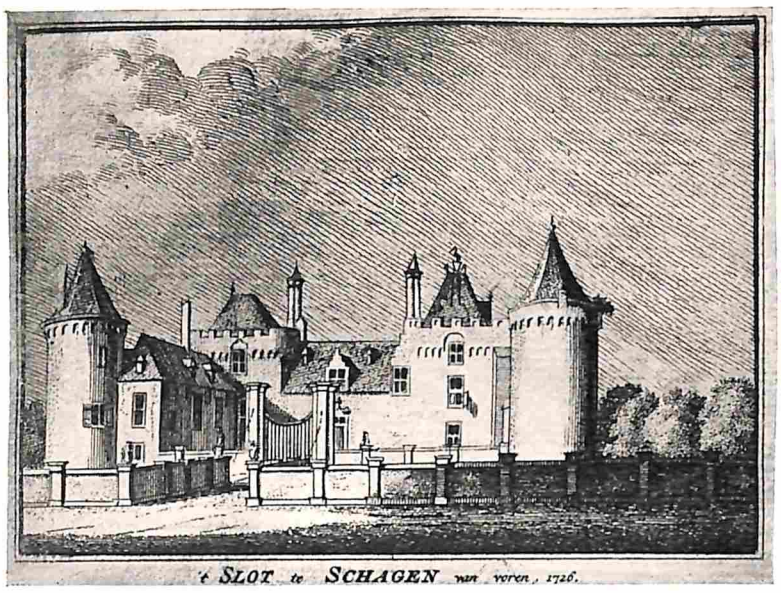

HET SLOT TE SCHAGEN, VOORZIJDE, IN DE EERSTE HELFT DER ACHTTIENDE EEUW.

deze schouw aangebracht, rustende op twee geelgeäderde zwartmarmeren zuilen, die de eerste heer van Schagen van één zijner kruistochten naar Palestina meegebracht zou hebben. Volgens overlevering waren ze afkomstig uit het verwoeste Carthago en „nog zoo glat en zoo vol glans, dat men er (om zoo te spre„ken) hem bijkans in zoude konnen spiegelen; het is het oudste „en vermaarste Antiquiteit, dat ik in het Noorder-Quartier „aanwijzen en toonen kan" zegt de kroniekschrijver. Waarschijnlijk is bij de verbouwing de schouw ook getooid met een Latijnsch gedicht van professor Barlaeus, dat vertaald aldus luidt: Gij, die u verwondert over de oorlogskasteelen van het oude Carthago en hooge wallen van Byrsa, door Dido gesticht; merk aan uit deze pilaren, over de Libysche zee gebracht, ten bezitte voor onzen Nederlander, op hoedanige schoren die stad gebouwd was, en wanneer gij deze met aandacht beschouwt, zoo leert tevens hoe het oorlogslot en de eeuwen de grootste paleizen der vorsten verwoesten.

In 1658 werd de desolate boedel van den toenmaligen heer van Schagen verkocht, en trad als nieuwe heer op George van Cats, heer van Cats, Coulster, Heiloo, Oesdom enz. waardoor voor het eerst na ruim 200 jaar het slot in een ander geslacht overging.

Onder Van Cats herbergde het in 1666 één nacht den koningstadhouder Willem III met gevolg, die op weg was naar een vloot-inspectie op Texel.

Dezelfde eigenaar liet het slot zoodanig verbouwen, dat het uiterlijk aspect zich totaal wijzigde. De poorten van voorhof en binnenplaats werden neergehaald en het voorplein beplant. De geheele voorzijde tusschen de hoektorens veranderde; ter afsluiting van het plein naar die zijde kwam een balustrade, waarin een houten poort; men zie de afbeelding hierboven.

Van Cats bleef eigenaar tot 1676, toen door koop slot en heerlijkheid kwamen aan een neef van zijn voorganger, dus weer terug in het geslacht van den eersten heer. Nog tweemaal ging een en ander over op afstammelingen in de rechte lijn. De laatste, Maria Isabella van Beieren van Schagen, huwde met een graaf van Oultremont en Han: hun zoon trad in 1734 in zijns moeders rechten en daarmee was voor de tweede, nu laatste maal, de heerlijkheid in een ander dan het oorspronkelijke geslacht overgegaan.

Het jaar 1799 zag voor het laatst krijgsgeweld op het slot. Bij de landing in Noord-Holland door de verbonden Engelschen en Russen hebben deze er zich gelegerd en helaas baldadig de schouw vernield. De zuilen uit Carthago, die er nog heel afkwamen, werden sedert op het koor der Schager kerk bewaard.

Het liep nu ook met de geheele bezitting op een eind. De d'Oultremonts, in België wonende, stelden op behoud van het slot geen prijs. In 1820 lieten zij het sloopen, met uitzondering van de twee ronde hoektorens, waarvan de westelijke, de traditie getrouw, nog heden ten cachot dient.

Minder bekend dan de zuilen waren de portretten van de opvolgende heeren van Schagen en van hun familieleden, die de groote zaal gesierd hadden. Zij werden met archiefstukken uit het kasteel in slechten staat bewaard door den onderrentmeester der d'Oultremonts, die één der gebouwen rond het vroegere voorhof bewoonde. Een paar jaar na 1856 werden zij naar België opgeëischt, waar reeds een jaar na de slooping de beroemde zuilen heen verhuisd waren. Een herhaling van Carthago's geschiedenis hadden zij beleefd! Professor Barlaeus had recht te zeggen: „zoo leert tevens hoe het oorlogslot en de eeuwen de grootste paleizen der vorsten verwoesten."

Overneming verboden.

N. BEIJDERWELLEN JR.

Samengesteld, behalve uit de genoemde kroniek van Schagen, uit de kronieken van Alkmaar door Boomkamp en door Van der Woude, Het kabinet van Nederlandsche en Kleefsche oudheden door M. Brouërius van Nidek en I. le Long (1792), Van Lennep en Hofdijk's merkwaardige kasteelen (1884), De schoorsteen op het slot te Schagen door C. W. Bruinvis, in De Oude Tijd, jaargang 1870, en Gonnet's inventaris van het archief van de Heeren en de heerlijkheid van Schagen, in 1902 in België voor Rijks rekening opgekocht.

DE KERSEBOOM.

WIE zou er nou niet van boomen houden? Maar één boom in 't bijzonder heb ik in 't geheim lief. Hij staat niet in het woud, hij behoort niet in het woud, hij is 'n huisboom. Net zoo als er wilde dieren en huisdieren zijn, net zoo gaat 't bij de boomen. Er zijn boomen, die tam en vriendelijk tegenover den mensch staan en zonder den mensch niet leven kunnen. Ook al worden ze door dezen nu juist niet verzorgd en gekoesterd, toch blijven ze bij hem. Waar de mensch de wildernis indringt, daar volgen zij hem onopgemerkt. Waar hij het oerwoud velt, daar ontwikkelen zij zich al, om met nieuw gebladerte de menschelijke woning te tooien. Nauw staat het nieuwe huis, of aan den rand schiet reeds de rozebottel op en bij den muur de vlier. Aan de beek tiert de wilg, aan den zoom van den tuin de vogelkers en langs de weide, de esscheboom. De vruchtboomen laten zich nooden en eer bewijzen, voor dat ze komen en opgroeien. Maar ze komen toch — of ook wel niet. In onze Noordelijke Alpen willen ze boven de zeven à achthonderd meter niet meer voort. De appelboom, die door de een of andere hofstede in het hooggebergte wordt uitgenoodigd, laat zich verontschuldigen: hij kan de scherpe lucht niet verdragen, en zendt daarom, in zijn plaats, den wilden appelboom. De pereboom doet desgelijks en zendt den wilden pereboom naar boven. Maar „aan hun vruchten zult gij hen kennen." Niemand bekommert zich om hen, of 't moest dan de een of andere slimme boer zijn, die goeden azijn wil hebben. Van de edele appel-, pere-, pruime- en perzikboomen bezoekt er geen enkele 'n menschelijke woning, welke 1000 meter hoog op de bergen staat.

Alleen de kerseboom.

Dien bedoel ik, als ik zeg, dat ie mijn stille liefde is.

Bij het huis ginds in de hoogte, staan esscheboomen, hun bladeren eten de runderen graag. Er staan ahornboomen, het loof daarvan is goed voor de schapen. Er staan lorkenboomen, waarvan de twijgen door de geiten worden afgeknabbeld. Er staan pijnboomen en dennen, hun bittere naalden wil niemand kauwen, en lekkerbekken gaan met 'n leegen maag naar huis. En kijk, ginds achter den stal bij de glooiende weide staat een kerseboom. Hij is aan alle kanten rood besprenkeld, tusschen alle takken, in het donkergroene loof, millioenen roode punten, die — van nabij bekeken — glinsteren als waren 't vurige sterretjes. Dat zijn de kleine, zoete, kruiïge wilde kersen. De boom heeft rondom in het land voorname neven; die zijn in den adelstand verheven en dragen kersen, zoo groot als pruimen, en ze zijn de vreugde der jongeren en het voordeel der ouderen. Maar hun vleesch is waterig en mist het gloeiende bloed; zoo zoet en zoo geurig als de kleine, wilde kersen, welke de boom hier op de weide bij het huis den armen bergknapen schenkt, zijn ze niet. En heelemaal voor niks schenkt, zonder dat ooit iemand 'n hand uitsteekt, om den boom te verzorgen. Zoo is 't dan, dat in den onmetelijken vruchtentuin van het vlakke en van het heuvelachtige land een enkele boom er aan gedacht heeft, dat die daar boven in het koude gebergte ook wel 's wat zoets zouden willen hebben; en hij is naar boven geklommen en geeft, als de nazomer in het land is, met honderd handen, zijn kostelijke vrucht.

En wanneer de Alpenjongen later de wijde wereld ingaat, van alle vruchten geniet en van alle zoetigheden proeft, den wilden kerseboom bij het ouderlijke huis vergeet hij nooit, voor dien bewaart hij de stille liefde. Alleen in het vroege najaar blaakte destijds het hart voor den boom op de weide, den overigen tijd van het jaar had men niet hard naar hem omgekeken — hij was immers net als de andere boomen: in den winter, kaal, in den zomer, groen. Maar nu, in later dagen, nu de oude knaap weet, hoe eenzaam en verlaten de kerseboom daar staat, achter in de bergen, bij den bouwval van het huis, niet meer prijkende op de zonnige weide, doch, midden tusschen elzenstruiken en jonge lorkenboomen, verstikkende in de voortwoekerende wildernis — nu denkt de in den vreemde rondddolende Alpenzoon weêr eens aan den boom, hoe hij daar zoo stil en zonder aanmatiging heeft voortgeleefd en hoeveel vreugde hij rondom zich heeft verspreid. Zoo herdenkt men menigen vriend, als het reeds te laat is.

* * *

In den wintertijd was ie kaal geweest. Op de takken klonters sneeuw, aan de twijgen de fijne naalden van den rijp, als wilde hij, in den winterdroom, eens 'n beetje voor naaldhout spelen. De kraaien en kauwen vlogen er omheen, zetten zich op de takken en deden de sneeuw naar omlaag stuiven. Misschien haalt de knecht wel 's zijn oud geweer voor den dag, om zoo'n krassend dier te schieten, maar 'n oude vrouw roept: „Wacht dan toch, tot de vogel overvliegt op den dennenboom; je weet toch ommers ook wel, dat men op den kerseboom niet schieten mag". Dat is voor jonge lieden het eenige teeken, dat de ouden den huis-kerseboom heilig hebben verklaard. Zoo heilig, dat ie zelfs een vrijplaats is geweest voor de roofvogels. In het voor-

jaar bloeiden, op de weide, alreeds de boterbloempjes en de madeliefjes en de gouden kroontjes der paardebloemen, als de kerseboom daar nog maar steeds kaal stond, alsof hij in den langen winter was doodgegaan. Wie echter wat scherper toekeek zag hoe de toppen der twijgen begonnen te zwellen — en op 'n goeien morgen staat de boom daar gehuld in 'n witten sluier, als de bruid, die naar het altaar gaat. Zoo dicht zijn alle takken en toppen met de witte roosjes bezet, dat men het er tusschen en er achter uitloopende groene loof haast niet ziet. De Hemel beware ons nu voor den stormwind! Als over de weiden de föhn komt aangerend, dat de bloesems van den boom over den grond stuiven, als 'n sneeuwstorm in den winter, dan staan weldra, tusschen het dunne loof, alle knoppen kaal en kan de jongen, voor 'n jaar, naar kersen fluiten. Dikwijls, goddank, komt de föhn te vroeg, als de bloesems zich nog niet ontplooid hebben, of te laat, als het vruchtknopje reeds begint te zwellen. Valt er nu ook geen rijp in den voorjaarsnacht, dan, lieve kerseboom, houdt je taai in den voorzomer. Je dicht gebladerte moge de têere vrucht beschutten voor den hagel en toch vooral veel zon er op laten vallen, tot de kersjes — rijp wordend — beginnen te blozen. Ze wiegen zich op de lange stelen en worden schitterend rood, „als karbonkels". In trosjes van twee, drie, vier of vijf stuks schommelen ze zachtjes in den zoelen zomerwind. De jongste meid, die maait op de weide, bemerkt de eerste rijpe. Met de hooihark haalt zij den tak nêer en grijpt de twijg, en als ze het trosje al denkt te plukken, staat daar opeens de jongste knecht en houdt den open mond juist zoo, dat de kersen er als vanzelf inkomen. Hij klapt met de tong en lacht, zij scheldt hem uit voor raaf en lacht ook. Want ze weet wel, de jongste knecht is er een, die het gestolene rijkelijk vergoedt. Zich met armen en knieën vastklemmende, klautert hij dan ook tegen den stam op, klimt naar den tak, die buigt onder den zwaren last, plukt het eene trosje voor en het andere na en laat ze naar beneden vallen. De meid staat onder den boom, in de schaduw, en houdt haar schortje op. — Van nu af aan heeft de boom geen gebrek aan bezoek. Zoo vaak een knecht 'n kwartiertje den tijd heeft, klimt hij in den kerseboom en het hagelt er onder van pitten, als ten minste de knecht ze niet met het vleesch inslikt. De heer des huizes bindt zijn schort tot 'n zak, klimt in den boom en plukt kersen, bij handenvol, waarvan de moeder dan een smakelijke soep voor de knechts en de meiden moet bereiden. Maar de boom helpt sparen; opdat z'n vruchten niet in 'n paar dagen zullen worden opgegeten, laat hij ze niet allemaal tegelijk rijp worden, maar bij partijtjes, eerst die aan den zonkant, later de tusschen het loof verborgene, zoodat hij wekenlang in staat is, de gasten te onthalen. Wie niet langs den stam en de takken naar boven wil klimmen, die zet er 'n ladder tegen aan, neemt een stok met 'n haak meê en bereikt zoo de verst hangende twijgen. En mochten er toch nog enkele plekken overblijven, waar de vruchten voor de menschen niet bereikbaar zijn, dan komen de vogels en pikken kersen. Ze eten ze niet heelemaal op, pikken de vruchten maar voor de helft weg, de andere helft met den blootgelegden pit laten ze aan den steel hangen, tot ergernis van de later komende gasten.

Eindelijk komt de herfstrijp. Die eet niet alleen kersen maar ook loof; de bladeren laten los en dwarrelen naar omlaag op de vochtige weide en die nog boven blijven zitten, worden geel met 'n roodachtigen schijn, als gouden munten, om zoo te zeggen: een dukaat voor 'n kers! Maar daar boven is er geen enkele meer, dan hier en daar nog 'n verschrompelde verdorde. De eerste sneeuw vindt den kerseboom al kaal en de met mos begroeide takken en de dunne op allerlei wijzen gekruiste twijgen staan daar naakt en levenloos in den nevel.

* * *

Enkele weken staat hij zoo; maar, midden in den winter, beginnen de menschen al naar bloeiende boomen te smachten. Op Barbara-dag in December gaat de jongste meid, over de hooggelegende sneeuw, naar buiten, plukt 'n takje van den kerseboom en zet dat in 'n glas water boven de kachel. Haar vriendin, Augusta, heeft haar dat aangeraden. Misschien wordt 't wat! Na drie weken is het lieve Kerstfeest aangebroken en zie, de tak van den kerseboom bloeit. Hij bloeit met kleine, witte roosjes, zooals anders in Mei, en het is, alsof van die roosjes 'n zacht licht uitgaat in de donkere winterachtige kamer. — De jongste meid verheugt zich in stilte. Niet ieder maagdelijn gelukt het, den tak van den kerseboom zoo in bloei te krijgen. Aan wie het gelukt, van die zeggen de huisgenooten half in ernst half in scherts, dat voor haar, het volgend jaar, de bruidskrans zal worden gevlochten. De jongste knecht doet er niet aan meê, die zwijgt. Maar kort na Driekoningen, bij het intreden van de vasten, maakt hij de voorspelling waar. In groote boerenhofsteden paren niet alleen meester en meesteres, doch ook knecht en meid, en die vormen in het oude gezin 'n jong gezin — 'n wilde loot op den stam. Allen deelen gemeenzaam het dienstboden-vertrek en de groote eettafel en — den kerseboom.

Na enkele jaren, als de meid, op de weide bij het huis, klaver maait voor hare koeien en de knecht, na gedaan werk, in den kerseboom rondscharrelt, kruipt beneden op het gras al een blondlokkig knaapje. Menig rood trosje valt neêr in het groene, koel geurende gras. De kleine grijpt er naar en kraait van pret. De knecht ziet boven in den boom groote, glinsterende kersen, ook die wil hij nog hebben voor z'n ventje. Hij klimt op 'n ver vooruitstekenden tak — de tak kraakt, breekt, de knecht valt en slaat, bij den zwaren val, met het hoofd tegen den grond. Het gras kleurt zich rood, maar niet van de kersen. Menschen komen en dragen hem, zwijgend, het huis binnen.

Ook de meid is stil geworden. Des nachts echter, als zij haren arm om het zoet slapende kind slaat, moet ze bitter weenen. Maar ze wil het inhouden, opdat men 't niet hooren zal in de kamers er naast. — Erg hard zijn de jaren, die nu komen; hoe hard, dat zegt ze aan niemand. Met z'n een en twintigste jaar wordt de blonde jongen soldaat. Hij schrijft de moeder drie- of viermaal in 'n jaar en zij antwoordt hem, dat ze frisch en gezond is, tot op eens haar antwoorden uitblijven. Bijna ongemerkt was ze oud geworden. Wat de zware arbeid haar nog gelaten had, dat heeft een korte ongesteldheid verteerd. De oude boerenhofstede wordt verkocht aan 'n baron; die wil er niet gaan wonen, maar nu en dan reeën en herten schieten. Het bosch trekt zich te zamen om den bouwval, op den haard groeit vlier, in de kamer 'n jonge lorkenboom. En ginds, aan den rand van de weide, half verstikt tusschen elzenstruiken en opschietende jonge dennen, staat nog de kerseboom. Veel loof heeft hij niet meer. Zijn takken blijven kaal, ook in den zomer; in plaats van bladeren hangen er grauwe vlechten aan. De enkele groene twijgen willen niet meer bloeien. Sinds de menschen weg zijn, heeft ook de boom nergens meer pleizier in. Maar heelemaal kan hij toch z'n oude gewoonten niet afleggen en ook de kerseboom krijgt, midden in de wildernis, later in den tijd nog zijn St. Jan'sschot. De kroon is nog 'n beetje groen en draagt, in het voorjaar, nog menig wit bloemensterretje. En als het weêr gunstig is, dan wiegen zich, hoog boven de torre takken uit, ettelijke glinsterende kersjes. De soldaat is niet meer teruggekeerd in het arme, schoone land van z'n jeugd; hij is schrijver geworden in 'n kanselarij, heeft de gemoedelijkheid van het woudland voor zich overgeplant in de stad en verder 'n dragelijk leven geleefd.

Bij dezen mensch komt op 'n zekeren dag een oud vrouwtje en brengt hem 'n mandje vol roode wilde kersen. Die waren gegroeid aan den kerseboom van de hofstede in het hooggebergte. Zij was de oude Augustina, 'n vriendin der jeugd van zijn overleden moeder. Ze had gehoord, dat hij in de stad 'n meneer schrijver was geworden en had gedacht, dat 't hem misschien plezier zou doen, nog 's de groeten te krijgen van den ouden kerseboom.

Ontroerd heeft de man de kersen gegeten. Ze waren zoo wonderbaar zoet, zoo zoet, als hij sinds z'n jeugd niets gevonden heeft. Maar de druppel, die daarbij over z'n wang rolde, was bitter.—

Jou lieve, trouwe kerseboom in het wilde woud!

Naar het Duitsch van P. ROSEGGER.

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT IN HET DORP SCHAGEN.

SCHURREFIE.

DE compagnie loopt den heelen morgen compagniesschool en haar vier sectiën zwoegen dus over het zonnige, stoffige plein vóór de kazerne. De derde sectie is een sectie van oude landstormers, de derde sectie heeft de renommée van geen compagniesschool te kunnen loopen en die renommée verdedigt ze dezen morgen op waardige wijze. De kapitein roept commando's, de kapitein gilt aanwijzingen, de kapitein brult uitbranders, de kapitein snerpt bedreigingen over de ongelukkige derde sectie uit: het mag niet baten, de derde sectie kàn niet.

— Gericht loopen, die derde sectie. (Des kapitein's stem slaat over en de andere sectiën wagen het zelfs even, heel, heel vaag te glimlachen). Op geheelen afstand achterwaarts openen....

Altijd een gevaarlijk commando; de derde sectie weet dan ook een volmaakte verwarring aan te richten. Het bedrijf wordt even stopgezet, en de derde sectie wordt hartelijk en bemoedigend toegesproken.

— Jullie zijn (het doet er niet toe, wat ze zijn) en ik zal de sectiecommandant van de derde sectie douwen, en de guides ook, en de heele sectie....

De derde sectie staat er passief bij en zweet. De heele derde sectie zweet abondant, de manschappen zweeten, de sergeanten op den rechtervleugel en de korporaals op den linkervleugel zweeten, en de sectiecommandant zweet; hemel, hoe is 't mogelijk dat menschen zóó solidair en zóó overvloedig kunnen zweeten. Het is alsof ze afgesproken hebben zichzelven, en de andere secties en den kapitein mèt zijn toorn en alle overige ellende te verdrinken in hun zweet. Overigens staan zij erbij als lammeren, ze wéten immers, dat ze de renommée hebben van geen compagniesschool te kunnen loopen.

Ze kunnen niet denken aan rechtsomkeert en links-uit-de--flank en al die rommel meer. Ze zijn dertig jaar en ze hebben vrouw en kinderen en een zaak, die verloopt. Ze denken aan huishuur en kraambeenen, aan schuld en aan hun kippen, aan Pietje, die kinkhoest heeft en Geritje, die naar school moet. En daarom, om alles, om Pietje en Gerritje, om huishuur, kraambeenen, rechtsomkeert en links-uit-de-flank, daarom staan ze daar als lammeren en zweeten....

* * *

Maar één is er van de derde sectie, die er niet als een lam bij staat en die niet zweet, althans niet van angst: Schurrefie, de mascotte van de derde sectie.

Schurrefie, nog juist een hond, beharing van een terrier, kleur van een puck, hoofd van een boxer, staart van een setter, Schurrefie, wiens moeder waarschijnlijk een meisje van heel lichte zeden is geweest; de hondententoonstelling Schurrefie dartelt keffend en kabriolend om de derde sectie heen.

Dan hèt moment: de majoor verschijnt zelve. De compagnie verstart, zelfs de derde sectie zweet niet meer. Zijn Hoog Edel-Gestrenge beveelt, dat het feest voortgang zal hebben.

Het is hopeloos, het is om te huilen, het is om dood te gaan zoo ellendig. De derde sectie ploetert en knoeit en prutst en meiert. Ja, dat is het, de derde sectie m-e-i-e-r-t.

En de verwarring is algemeen.

Soms staat de derde sectie verdwaasd op een hoek van het plein alsof ze er heelemaal niet bijhoorde, soms staat ze midden in het tumult en belemmert de andere sectiën in hunne bewegingen.

En de kapitein dondert en de majoor blimsemt. En ZijnHoogEdelGestrenge spreekt een hartig woordje tot besluit.

— De manschappen van de derde sectie zijn (nogmaals, het doet er niet toe wat ze zijn, volgens Z.H.E.G's. concrete opvatting; maar de epitheta van den kapitein waren vleiende en streelende versierselen vergeleken bij majoor's oordeel). En de guides zijn houtekoppen, boenders, nondescripte kaffers.... enz. enz.

En de sectiecommandant wordt apart geroepen en ook extra welwillend toegesproken.

* * *

Dan wreekt Schurrefie, de raslooze, al dien smaad, zijn sectie aangedaan.

Van achteren nadert hij den majoor, opgewekt en kwispelend met dien staart, die schijnbaar niet van hem is. Even besnuffelt hij de keurige, glimmende rijlaarzen, omdat dát er nu eenmaal bij hoort, omdat àl zijn vaders dat zoo plachten te doen.

En dan — hoch das bein!

De derde sectie is gewroken....

E. VAN LIDTH DE JEUDE.

De tuin en de sentimentaliteit.

REEDS als we de eerste bladzijde lezen van Goethe's Leiden des jungen Werthers, 't eerste boek, dat als reactie op het verkilde klassicisme, het overmatige verstandsleven der 18e eeuw verscheen en enormen invloed heeft geoefend niet alleen in de literatuur, maar ook in het leven der overige menschheid, als we deze eerste bladzijden lezen, dan worden we aanstonds getroffen door de tranenrijke attributen, welke Werther noodig heeft ter stoffeering van zijn sentiment. 4 Mei schrijft de held van het verhaal hoe de graaf von M. een park heeft laten aanleggen boven op de heuvels, „die mit der schönsten Mannigfaltigkeit sich kreuzen und die lieblichsten Täler bilden. Der Garten ist einfach, und man fühlt gleich bei dem Eintritte, dasz nicht ein wissenschaftlicher Gärtner, sondern ein fühlendes Herz den Plan gezeichnet, das seiner selbst hier genieszen wollte. Schon manche Träne hab ich den Abgeschiedenen in dem verfallnen Kabinettchen geweint, das sein Lieblingsplätzchen war und auch meins ist."

Ik citeer deze regels, omdat ze in een paar woorden een geheele levensopvatting definieeren, de levensopvatting van een overgevoelige wereld, die met welbehagen, eigenlijk tot haar eigen vermaak, tranen vergoot over dierbare afgestorvenen, die meende de natuur te zoeken, als ze daarvoor een eenzaam plekje uitkoos, liefst in een kabinetje of een nagemaakte visscherhut of ruïne. Ze zocht de natuur, maar deze moest behoorlijk gefatsoeneerd zijn. Men legde de natuur vast in een tuin dien men zich vooral niet te simpel en te sober moet voorstellen: waar de natuur niet natuurlijk genoeg was, kwam men haar met velerlei geveinsde kunst te hulp. En 't is uiterst curieus na te gaan, hoe op 't eind der 18e en in 't begin der 19e eeuw, in een tijd, die met zijn omkeering der maatschappij zooveel op de onze gelijkt, ook in den aanleg der tuinen een levensbeschouwing zich openbaart, in het allerscherpste contrast met de zelfbeheersching en de tucht, waardoor onze tijdgenooten hun overgevoeligheid trachten te bedwingen. Voor ons land bezitten we als historisch document het *Magazijn van tuinsieraden* of „verzameling van modellen van aanleg en sieraad, voor groote en kleine lusthoven, voornamelijk van dezulke die, met weinig kosten, te maaken zijn." Het verscheen in 1802 bij Johannes Allart te Amsterdam en werd door den tuinarchitect G. van Laar getrokken uit de voornaamste buitenlandsche werken, naar de gelegenheid en gronden dezer republiek gewijzigd, en met vele nieuwe platte gronden en sieraaden vermeerderd. 1) 't Werk, vier groote quartodeelen, in half lederen band, uitgevoerd zonder kosten te sparen, werd opgedragen aan Dirk Wijnandsz Ditmarsch, liefhebber en begunstiger van konsten en weetenschappen, die waarschijnlijk het tekort, dat deze uitgave ongetwijfeld opleverde, heeft helpen dragen. 't Is zeker merkwaardig, dat er in dien tijd, toen Holland de ellende, welke de revolutie met zich meebracht, nog lang niet te boven was, terwijl de handel door het verlies der koloniën in de eerste plaats, tot zeer geringe proporties was teruggebracht, dat er toen nog één Maecenas werd gevonden. Want hoe sterk de druk der tijden was, blijkt steeds opnieuw uit de voorrede tot het werk van van Laar, die voortdurend op zuinigheid en beperking wijst. „De tegenwoordige smaak van aanleggen levert den bezitter van een middelmaatigen of kleenen grond zoowel stof tot vermaak als die van een grooten, schoon in een engeren kring." Bij het geven van modellen van tuinsieraden zal „ook op de onkostbaarheid acht gegeven worden, en zulke tuin-eigenaars zullen overvloedig stof in ons werk vinden om zulke versierselen uit te knippen, die met zeer weinig kosten kunnen vervaerdigd worden." Het wijst alles op een benauwende schrielheid, een peuterende krenterigheid, die voortdurend te voorschijn komt in de tuinsieraden zelf. Trouwens, als we de aesthetische beginselen lezen, volgens welke van Laar de schoonheid wil propageeren, dan vinden we niet alleen bekrompenheid, maar ook een volstrekt onoprecht gevoel, dat ieder begrip van nuance heeft verloren. De Hollanders, zegt hij, hebben wel altijd fraaie lusthoven aangelegd, doch men miste die afwisseling, die verscheidenheid, die de vermaaken op eenen zelfden grond zoo menigvoud vermenigvuldigd en door gestadige verrasschingen den geest en de verbeelding treft. Wel heeft men deze wijze van aanleggen van de Engelschen overgenomen, die op hun beurt weer bij de Chineezen in de leer waren gegaan, maar daar men hier de uitgestrekte terreinen miste, waarin zulk een tuinaanleg het best tot zijn recht kon komen, kwamen in de kleine ruimte alle gebreken van dezen larmoyanten, sentimenteelen stijl te meer naar voren.

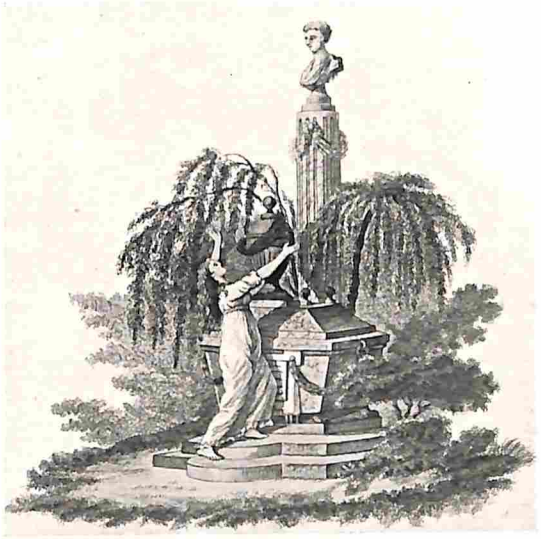

DE TUIN EN DE SENTIMENTALITEIT.
„Zo verbeelding en gevoel mij niet misleiden, is dit een grootsch, schoon en sprekend Gedenkteken. Op een eenzaam onregelmaatig Eiland, wiens oevers met Treurwilligen, Populier- en Plataanboomen bezet zijn, een open plekje te vinden, waaruit het Gedenkteken van onze Geliefde en Hooggeachtte rijst, moet aandoeningen scheppen, die beter gevoeld dan beschreeven kunnen worden."

1) Een vijftal platen uit dit werk zijn bij dit artikel gereproduceerd, met de oorspronkelijke bijschriften.

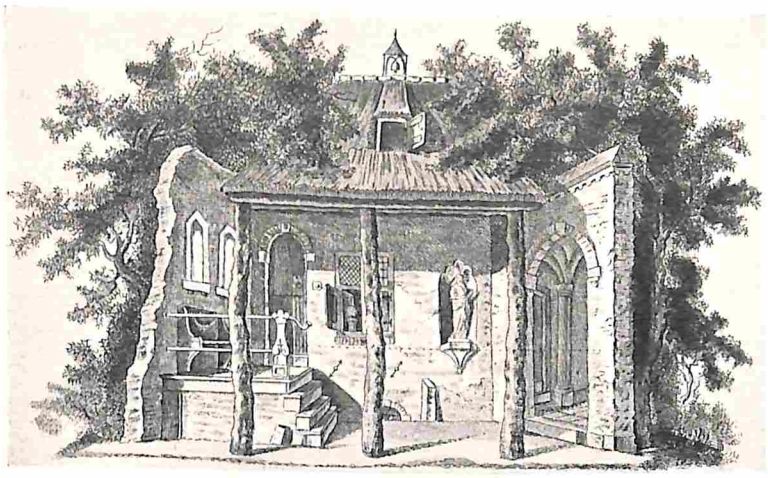

DE TUIN EN DE SENTIMENTALITEIT.

„Ruïne van een geestelijk gesticht, waarvan het binnenvertrek is blijven staan; een kluizenaar heeft hier zijn wooning gekoozen; hij heeft, voor de koelte, op drie boomstammen zes voeten van den muur, of het schot, een rieten dak aan de ruïne gehecht; het gantsche gebouw kan door drie schotten van hout gemaakt worden, nevens de stoep, zitbank en leuning, alles in de aangeweezen gedaante oud en vervallen geschilderd."

Men beweerde, dat het geheele geheim van dezen aanleg bestaat in het fraaiste van de wilde Natuur over te nemen en het met bevalligheid te schikken, maar men vergat daarbij, dat juist door de bevallige schikking de oprechtheid en eerlijkheid, die juist de essentieele schoonheid der natuur zijn, worden verdreven. Bovendien vond men behagen in alles, wat de wrakke, zwakke zijde van de natuur, het leven uitmaakte, men dreef een eeredienst van oude steenen, vermolmd hout, ruïnes en vervallen tempels. De eenzaamheid werd geëerd met hermitages en kapellen, de eenvoud, de schijnheilige eenvoud met imitatie-visschershutten en boerenwoningen. Daarbij kwam nog, dat de middelen om dit alles met steenen en ander kostbaar materiaal na te bootsen, gewoonlijk ontbraken, zoodat men zijn toevlucht nam tot.... geschilderde beschotten. Zoo legde men een brug, „gemaakt van palen, gedraaid van drooge houtstammen, steen afbeeldende, geverwd, 't geen best geschiedt door dezelve te zanden en te kammen, gelijk bij de verwers wel bekend is: de ketenen konden van ijzer of van.... gevlogten touw zijn." Als men deze quasi-steenen brug overwandelde, kwam men langs een kronkelend pad (alle rechtlijnigheid was uit den booze) aan een „ronden tempel, van steen gebouwd (bij hooge uitzondering), of van hout, steen verbeeldende, geschilderd en gezand. Zoo'n bouwsel, dat er uitzag als een grafgewelf, bekroond door een onbegrijpelijken koepel, was aan de vriendschap gewijd, *want*.... boven de deur staat: Amicus certus in re incerta cernitur = Een ware vriend wordt pas in het ongeluk gekend. Dit was nog een vaag overblijfsel van een vroegere klassicistische periode, maar iedere redelijke oorzaak is hier verdwenen. Even weinig harmonisch is de combinatie van een „nederig, dóch aardig kabinetjen (ruuwe boomstammen onderschraagen het oversteekende strooien dak, waaronder zig twee zitplaatsen bevinden) met de spreuken boven de deur „Salus intranti en Salve!, zooals men in de opgegraven steden Herculaneum en Pompeji gevonden heeft." En we verwonderen ons steeds weer over het gehavende gevoel, dat in zulke combinaties, de namaak van twee geheel uiteenloopende geestesrichtingen, schoonheid meende te ontdekken en bevrediging trachtte te vinden. Erger nog is 't, wanneer men „zijn wandelende gasten enigen tijd door eene kronkelende laan geleidt, en eensklaps, over een ruime vlakte, een Dorische tempel (d. w. z. een tempel waar alle klassieke schoonheid en rust verloren ging, zonder proportie en bekroond met een huurkazerne-balcon-balustrade) zig aan het oog ontdekt, zal het aangenaam verrasschen; alles is hier grootsch en stil, en wordt nog schooner, als een geoeffend Meester, het marmer, door zijn penceel natuurlijk heeft nagebootst." Maar aan 't grootsche en stille had men toch blijkbaar niet voldoende; dat wekte niet genoeg emoties. Daarom kon de heele Dorische tempel ook op een vlak schot worden geschilderd: „agter dusdanig schot zoude men, om te contrasteren, een armoedig vertrekjen kunnen plaatsen." De armoede was een deugd die bezongen moest worden, maar liefst verborg men haar zooveel mogelijk, hoogstens mocht ze dienen om relief te geven aan goedmoedige, gezellige, knusse behagelijkheid, waardoor men zich zoo gaarne liet koesteren. Dus vinden we in de parken schilderachtige visscherhutten, liefst zoo vervallen mogelijk: van Laar beeldt er een af, waarbij „men van een ouden boomstam partij heeft getrokken, welke den hoek formeert." Wij vragen ons af, welke bestemming deze knoestige boomstomp, welke dwars door het huisje loopt en hoog boven het dak uitsteekt, vervult en we ontdekken altijd weer effectbejag, dat alle ontroeringen vervalscht. „Nieuwe Boomstammen, waar tusschen oude Planken, gevlogten Wilgen Takken of wel Riet, zijn de materialen, waarmede men dezelve kan opbouwen." Alleen in het verval scheen men schoonheid te zien, de eenvoud van een simpel getimmerd zomerhuisje zonder eenige pretentie zou te banaal zijn geweest. Zonder verder commentaar wordt deze armoedsverheerlijking gepredikt door de woning voor een daghuurder of jager, welke van Laar op het buiten van den Wel Ed. Heer Goll te Velsen plaatste. Het uitwendige is natuurlijk even schijnbaar als alle overige tuinsieraden van die soort, maar het interieur overtreft alle verwachtingen.

„Het voorschreven Huisje intredende met de klink van de deur te openen, beschouwt men de geheele eenvoudige Huishouding van den Bewoner, op al de vakken van de vier zijden met doek bekleed en beschilderd, en na waarneming der vensterlichten, hoe nader aan de natuur gevolgd en verbonden, des te voldoender, en zooveel te schooner zal het oog er behagen in vinden." De eerste wand „vertoont een schouw met geschilderde borden, daarnaast een geschilderde hangklok, blaasbalg en aschpot, een geschilderd muurkastje met flesschen en glazen, een geschilderd dambord!" Kortom, er is aan verf geen gebrek. De tweede wand laat een geopende bedstee zien met een onmisbaar attribuut op de beddeplank en een oude jas met een stroohoed op zijde. En de derde wand een geschilderde spinde! Maar al deze schoone afbeeldingen zijn nog niet voldoende om het oog te bekoren en het gevoel te streelen: „Wil men bij de Bedstede op de vloer, een wieg plaatsen, met een kleed omhangen, waarin een natuurlijk nagebootst kind, hetzij het Hoofdje van Was of Hout, schoon en slapende geschilderd en natuurlijk gebakerd, op het bedje, waar bij een oude stoel en stoof geplaatst is, dan zal het een meerdere belangrijkheid verwekken, bijzonder aan de schoone sekse, die dan bevallig blozende zegt, he! dat is aardig! he! dat is lief."— Zoo was het Hollandsche jonge meisje tot een burgerlijk caricatuur verworden, dat bij al dat blozen nog tijd vond zich nu en dan te verlustigen in tranen om vermeend verdriet. Tranen waren een wellust, een hartstocht geworden in den aanvang der 19e eeuw en de tuinarchitect maakte zijn gewrochten gaarne pasklaar voor deze mode: hij geeft op zijn plattegronden voor tuinaanleg een „eenzaam in het groen verschoolen Verblijfplaatsje, om te leezen, te peinzen, en tot al wat eenzaamheid vereischt." De eenzaamheid werd voortdurend gezocht, maar men miste de rust, die de eenzaamheid maakt tot een waarlijk-keeren-in-zichzelf; men zocht ze in alles, wat buiten den innerlijken mensch lag en men bouwde hermitages met imitatie-kluizenaars, om altijd maar weer aan de eenzaamheid en het isolement, dat sterkt, te worden herinnerd. Zelf kende men slechts de eenzaamheid, die verzwakt en enerveert, de eenzaamheid, die tranen doet storten om verloren geluk, verloren liefde, zonder in te zien, dat juist het verlies een winst kan beteekenen.

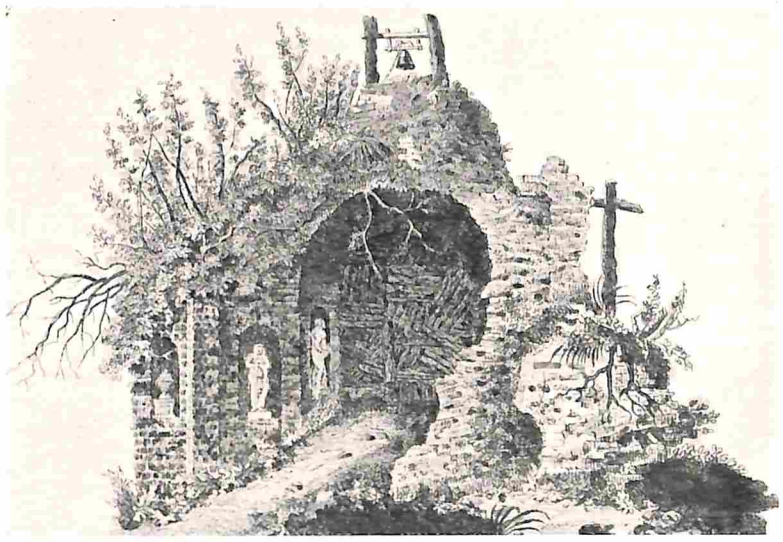

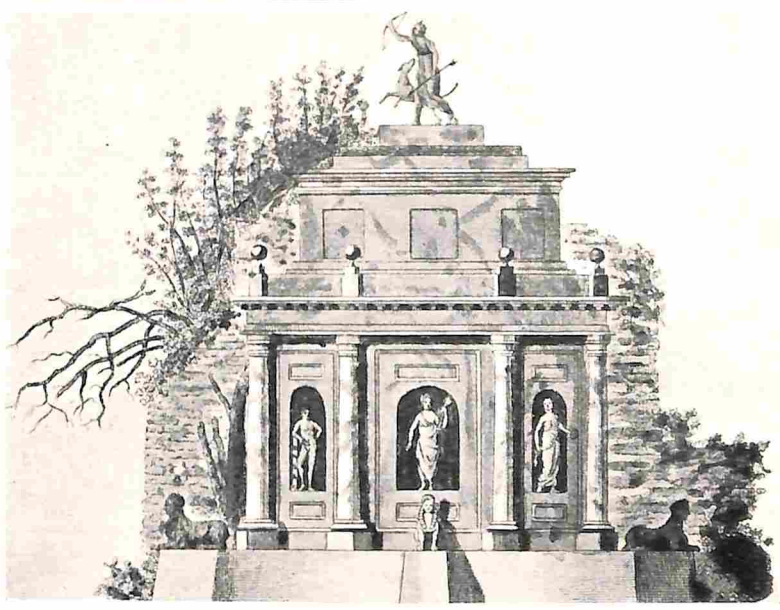

DE TUIN EN DE SENTIMENTALITEIT.

„Een schoon, nogal uitvoerig gebouwtjen, waarvan de eene zijde een hermitage afbeelat, en de andere een regelmaatig gebouw. Bij het openen der deuren zou men een wel geordonneerd vertrek vinden, dat ook tot een badkamer zouae kunnen dienen...."

Als kenschetsend voorbeeld van deze vlucht naar een niet-gekende en steeds-verlangde wereld kunnen we de hermitage beschouwen, waarvan van Laar ons een beschrijving geeft:

„Een verheven Eiland met agt trappen opgaande, waar op eene eenvoudige en niet zeer kostbaare Hermitagie geplaatst is, geheel vierkant, van Teenwerk gevlochten, en met leem en koemist bepleisterd, met een Rieten dak en strooi gedekt, en een schoorsteen: de Voorzijde *pronkt* met eene *ouderwetsche* Deur en een *stukkend* Venster, zonder bijzetting van meerder licht."

Maar 't schoonst is 't interieur, dat bij ons slechts lachlust over zooveel schijn kan opwekken, maar dat gindsche generatie noodig had om aan haar weemoedsverlangen te kunnen voldoen. „Bij het openen van de Deur ziet men hem zitten in zijn volle costuum, met zijn Brevier en Paternoster, in bespiegeling des sterfelijken levens, naar uitwijzing van zijne Huissieraden Memento More (sic!), Outaar, en Doodkist; deze laatste is zijne Bedstede. De Eremiet een Lederman zijnde, kan men doen zitten, leggen, of knielen, zooals men begeert. Men kan hem bij mooi weder ook laten rusten, op een afgezaagde stam van een Boom."

Deze vertooning werd niet georganiseerd als publieke vermakelijkheid, maar diende enkel en alleen ter versiering, ter opvroolijking kan men nauwelijks zeggen, van een weidschen tuin, die toebehoorde aan iemand uit die standen der maatschappij, welke geacht worden een behoorlijke opvoeding te hebben genoten en eenige beschaving te hebben verworven. Deze beschaafden schijnen toch werkelijke cultuur volkomen te hebben gemist, als ze genoegen vonden in dit kinderachtige poppenspel en als ze elkaar wijsmaakten door een dergelijk smakeloos genoegen hun gevoelens te verfijnen, zonder in te zien, dat deze schijn mijlen ver stond van de werkelijkheid, welke hij trachtte te verbeelden.

Inderdaad was 't gevoel op een dwaalspoor gebracht, en zoo werd 't mogelijk, dat grafmonumenten zonder graven de gelegenheid boden om ten allen tijde het sentiment nog meer te vervalschen. Men kan, „ofschoon men, hier te Lande, niet gewoon is, de overblijfselen van maagen of vrienden op den eigen grond te begraaven, daar echter een gedenkteeken oprichten. Tot dat einde worden, hier, drie Grafgedenktekenen wegens kinderen opgesteld." En dan aanschouwen we een marmeren kinderbeeldje, liggend op een doodshemd: een zware blauwmarmeren (of geschilderd hout, naar believen) sokkel met bloemkransen versierd, dient als voetstuk. Een ander vertoont een urn, met een lijnwaad bedekt op een hoogen marmeren basis, waarin een ovale plaat ruimte laat voor de noodige inscriptie. Twee bazuinengeltjes, waarvoor geen enkele redelijke verklaring is te vinden, versieren de hoeken. En ten slotte een zelfde soort voetstuk, maar nu is het ovaal een vierkante opening, waarin een kindje boven een urn tranen vergiet. En dit alles was noodig om ouderliefde te conserveeren: van Laar meent evenwel toch nog nader te moeten instrueeren: „Men bezoekt het alleen, als de geest tot zulk eene aandoening gestemd is."

Monumentaler is een zware sarcophaag, met steenen loof versierd, onder een drukkend steenen gewelf, even enorm geconstrueerd als de voorbeelden van een bouwdoos. Een paar treurwilgen zijn daar om de strengheid of laten we liever zeggen, de gewaande strengheid van dit gedenkteeken ontroerender te maken. Want bij een graf, zelf al is het ledig, behoort te worden geweend. Men had zich de tranenpose zoo eigen gemaakt, dat ze werkelijk oprecht werd, en dit was daarom te gemakkelijker, omdat allen meewerkten aan de verslapping der zenuwen, zoodat ten slotte ieder, die zich respecteerde, onmogelijk kon ontkomen aan deze levenshouding.

En daarom mogen we van Laar vergeven, die evenmin als zijn tijdgenooten aan de sentimentaliteit, die West-Europa in het einde der 18e en het begin der 19e eeuw overweldigde, kon ontkomen. Hij was slechts een product van zijn tijd en werd voortgedreven door het noodlot naar een vervalsching der schoonheid, waarvan wij de tragi-komische reflex zien in deze Tuinsieraaden.

Ro van Oven.

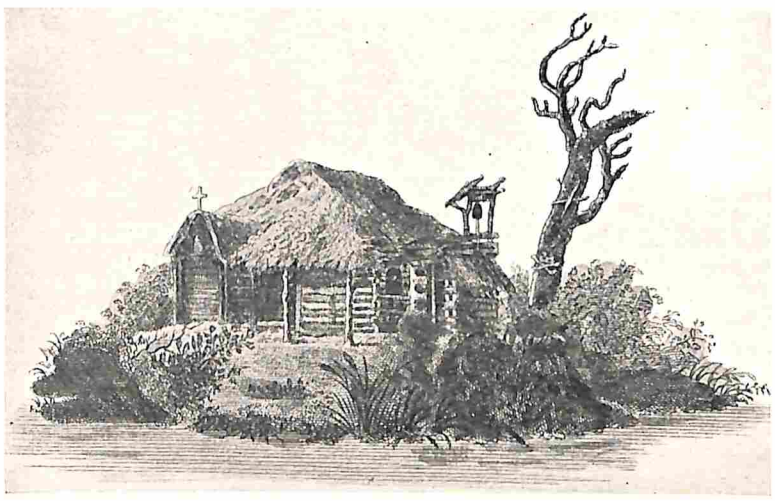

DE TUIN EN DE SENTIMENTALITEIT.

„Eene Hermitagie in eene Russische gedaante. Men kan dezelve op een verheven eiland plaatsen. Men zij verdacht de Natuur in alles afzigtig en woest te doen werken, om er eene eenzame gedaante aan te geven. Is de eigenaar een man van smaak, dan zal hij om zijne gasten te verlustigen, in dat afzigtig gebouw een sierlijke en wel geproportioneerde Binnenzaal laaten maken, met een Boekekas of andere aangenaamheden, zooals zijn genie zulks verkiest."

BOEKBESPREKING.

Bloementeelt op beperkte ruimte, door Remlof. Baarn, J. F. van de Ven.

In „Buiten" van 12 Mei des vorigen jaars, bespraken wij op pag. 219 het boekje „Groenteteelt op beperkte ruimte" van den zelfden schrijver en aarzelden toen niet, dit met warmte aan te bevelen. Jammer daarom, dat wij dit ook niet bovenvermeld boekje kunnen doen. Blijkbaar beheerschte de schrijver het eerste onderwerp veel beter dan de bloementeelt en tracht hij in zijn boekje met veel woorden zoo weinig mogelijk te zeggen. Een vrij lang Voorwoord, daarna een Inleiding, dan „Een brokje geschiedenis" en vervolgens „Een stukje natuurlijke historie" zijn alle hoofdstukken die gerust gemist kunnen worden. Dan volgen de hoofdstukken „Aanleg van den tuin"; „Grond en grondbewerking"; „Grond-verbetering en bemesting"; „Het gazon en de perken", waarin wel veel z.g.n. theorie, maar niets geen practijk wordt medegedeeld, zoodat de lezer, die van dit laatste niets afweet, er heel niet uit leeren kan hoe hij werken moet. Het hoofdstuk „Zaaien en planten" is in dit opzicht wel iets beter, hoewel wij er veel in missen, dat er bij vermeld had behooren te worden. Ten slotte geeft de schrijver een lijstje van de planten, die hij voor kleinere tuinen geschikt acht; ook in de keuze daarvan is hij niet gelukkig geweest, terwijl hij niets mededeelt omtrent de wijze, waarop zij behandeld moeten worden.

Het telkens verwijzen naar andere boekjes van den schrijver zelve, die reeds verschenen zijn of nog verschijnen moeten, komt ons mede zeer onpractisch voor.

Onze tuinbouw-literatuur is met dit boekje niet verrijkt en wij raden den schrijver zich wel te bezinnen, alvorens nog meerdere boekjes op dit gebied te gaan schrijven.

E. Th. W.

Middeleeuwsche rechtstoestanden, nog in de XVIIIde eeuw.

Vóór de Fransche revolutie waren er nog dorpen en heerlijkheden in Noord Limburg, waar het huiselijk leven nog weinig verschilde van het leven van vóór eeuwen. Op de afgelegen hoeven bij de groote heidevelden en moerassen, door de nabijheid der Maas nog meer afgesloten van de overige wereld, waren de patriarchale toestanden en gebruiken in volle eere. Maar ook de rechtstoestanden in die autocratisch geregeerde stukjes land waren zeer ouderwetsch.

In het Romeinsche rijk bestond het volk uit vrijen en onvrijen. Door de manumissio of bij testament van zijn heer kon de onvrije rechten als mensch verkrijgen.

Maar ook lang na den Romeinschen tijd hadden die toestanden in Noord Limburg stand gehouden. In de XVe eeuw treft men in de heerlijkheid Afferden en Blijenbeek nog onvrijen of lijfeigenen, zoogenaamde „eijgenlude." Hun aantal was wel ingeslonken tot ééne familie, de familie Mirmans. Maar deze waren toch met geheel hun hebben en houden, met al hunne nakomelingen, van geslacht tot geslacht dienaren zonder eenige rechten, machines, die voor den heer werkten met geen recht op eenige dankbaarheid of vergoeding, dan alleen levensonderhoud.

Ook de heerlijkheden Well en Horst hadden ook nog lang na de Kruistochten „eijgenlude."

Daarna treft men in de archieven nog vele „koer of keurmoedigen," die verplicht waren eene „keurmoede" af te staan aan den heer bij sterfgevallen, huwelijk, enz. De heer had het recht uit hunne bezittingen het beste stuk vee, of huisraad te kiezen, en wel omdat diens voorgangers of hij zelf hen tot „vrije mannen" gemaakt hadden. Later zette men de „Keurmoede" in geld om. Ook in Westfalen trof men diezelfde rechtsgewoonten. Daar duurden ze zelfs tot in de 18e eeuw door, ongehoord lang. Elisabeth Josina Wilhelmina, weduwe baronesse en vrouw tot Heijen, (L) Bulderen en Borg gaf op 8 Januari 1748 nog eene acte van vrijmaking, van manumissio aan Johan Heidenrijk Böckman, zoon van Heidenrijk en Margriet Mölman; zij ontsloeg hem van alle banden, die hem aan het huis Buldern verplichtten; hij mocht nu gaan en staan, waar hij wilde, in stad of dorp. Maar hij moest zijn erf aan den heer, dus aan de baronesse terug doen keeren. Handelde hij tegen deze manumissio, dan werd hij weer onvrije en bleef dit voor altijd. Ter waarheid oirconde werd die acte van vrijmaking met het aangeboren adellijk zegel bekrachtigd op datum als boven.

De Fransche revolutie kwam en ruimde al die muffe toestanden op.

Roermond. A. F. van Beurden.

Foto C. Steenbergh.

IN HET LAND VAN DE BLOEIENDE KERSEBOOMEN.
BETUWSCH HUISJE AAN DEN RIVIERDIJK.

Wilde dieren, die ik gekend heb

20) DOOR E. THOMPSON SETON.

DE VOS VAN SPRINGFIELD.

DIE kip verried haar nachtelijke bezoeken aan mijn oom. Mijn sympathie was geheel aan den kant van Vix, en ik wilde niet deelnemen aan verdere moorddadige plannen. Den volgende nacht hield mijn oom zelf een uur de wacht, met zijn geweer in de hand. Toen het koud werd, en de maan achter de wolken verdwenen was, bedacht hij zich dat hij ergens anders gewichtige zaken te doen had, en liet Paddy, de knecht, in zijn plaats staan.

Paddy werd echter onrustig toen de stilte en de spanning van het op wacht staan op zijn zenuwen begon te werken. Door twee luide knallen, een uur later, begrepen wij dat er in ieder geval geschoten was.

's Ochtends bemerkten wij, dat Vix haar jong niet in den steek had gelaten. Den avond daarop ging mijn oom weer de wacht houden, want er was weer een kip verdwenen. Spoedig na donker werd een enkel schot gehoord, maar Vix liet het wild dat zij kwam brengen, vallen en ontsnapte. Een nieuwe poging, die zij dien nacht waagde, had weer een geweerschot ten gevolge. Toch kon men den volgenden dag duidelijk aan 't glimmen van den ketting zien, dat zij weer teruggekomen was en uren lang tevergeefs getracht had dat ellendige ding door te bijten.

Zulk een moed en trouwe aanhankelijkheid moesten wel eerbied, zoo niet, medelijden afdwingen. Hoe 't ook zij, er stond den volgenden nacht geen man met een geweer op den uitkijk, toen alles stil was. Zou 't van eenig nut kunnen zijn? Zou zij, nu zij drie keer door geweerschoten op de vlucht gejaagd was, weer een poging wagen om haar jong te voeren en te bevrijden?

Zou zij het doen? Haar moederliefde was groot. Slechts één mensch stond dezen keer den vierden avond op den uitkijk, toen het klagend gejammer van het jonge vosje gevolgd werd door 't verschijnen van een donkere gestalte boven den houtstapel uit.

Zij droeg echter zoo ver ik zien kon geen wild of ander voedsel in haar bek.

Had zij geen kop van 't een of andere dier voor haar eenige lieveling, of had zij geleerd op zijn bewakers te vertrouwen voor zijn voedsel?

Neen, verre van dit. Het hart en de haat van de moeder uit de wildernis waren echt. Haar eenige gedachte was geweest hem te bevrijden. Alle middelen, die zij maar kende, had zij beproefd, en alle gevaren had zij getrotseerd om hem goed te verzorgen en hem te helpen zijn vrijheid terug te krijgen. Alles was echter op niets uitgeloopen.

Zij kwam als een schaduw nader en was in een oogwenk verdwenen, en Tip greep iets, dat zij had laten vallen en knabbelde en kauwde er met smaak op. Maar reeds terwijl hij nog bezig was er op te bijten, voelde hij een vlijm-scherpe pijn, en een kreet ontsnapte hem. Een oogenblik bewoog hij zich nog stuiptrekkend en toen was ons vosje dood.

De moederliefde was sterk in Vix ontwikkeld, maar een hoogere gedachte was nog sterker! Zij kende heel goed de macht van vergif; zij kende het vergiftigde lokaas, en als haar jong was blijven leven, zou zij hem ook geleerd hebben het te kennen en te schuwen. Maar nu zij eindelijk voor hem moest kiezen tusschen een ellendig leven in gevangenisschap of een plotselingen dood, onderdrukte zij haar moederlijke gevoelens in haar borst en bevrijdde hem op de eenig overgebleven manier.

. . . . . .

Als de grond met sneeuw bedekt is, houden wij een telling van het aantal boomen in de bosschen, en toen de winter in 't land kwam, merkten wij daardoor, dat Vix niet langer in de Erindalesche bosschen ronddwaalde. Waar zij naar toe was gegaan, kwamen wij nooit te weten, maar wij wisten alleen maar dat zij weg was.

Weg, misschien naar een ver afgelegen streek om de treurige herinneringen aan haar vermoorde jongen en haar maat achter zich te laten. Of misschien uit vrijen wil weg van het tooneel van haar treurig leven zooals zoo menig ander wild dier gedaan heeft door het middel, dat zij zelf gebruikt had om haar kleintje te bevrijden, de laatste van al haar jongen.

DE DRAVENDE MUSTANG.

Jo Calone wierp zijn zadel op den stoffigen grond neer, liet zijn paarden los wegloopen en ging met zijn zweep klappend de boerderij binnen.

„Is 't gauw etenstijd?" vroeg hij.

„Over zeventien minuten," zei de kok, op de klok kijkend met het air van een hoofdconducteur, hoewel die schijnbare nauwkeurigheid op niets berustte.

„Hoe is 't op de Perico gesteld?" zei Jo's kameraad.

„Uitstekend" zei Jo, „het vee maakt 't best; massa's kalveren." „Ik heb een troep mustangs zien drinken bij de Antiloop-Bronnen; er zijn een paar veulens bij, één kleine donkere, een echt fijn beestje, en een geboren draver. Ik heb een mijl of wat met ze mee gereden en hij voerde de troep aan en hield geen één keer op met draven. Ik vierde de teugels en joeg den troep voor de grap op en hij verminderde zijn vaart geen oogenblik."

„En kreeg je heelemaal niets te eten onderweg? zei Scarth, ongeloovig.

„'t Is goed, hoor, Scarth. Jij hebt moeten dokken met onze laatste weddingschap, en ik zal je zoo gauw je maar wilt nog eens een kans geven".

„Eten!" schreeuwde de kok, en er werd niet meer over het onderwerp gepraat.

Den volgenden dag werd het kamp opgebroken en de bende prairie-paarden werd vergeten.

Een jaar daarna werd hetzelfde hoekje van nieuw Mexico door de Cowboys bezocht, en weer werd de troep mustangs waargenomen. Het donkere veulentje was nu een zwart paard van een jaar oud, met dunne, gladde pooten en glanzende flanken, en meer dan een van de jongens zag met zijn eigen oogen één bijzonderheid: de mustang was een geboren draver.

Jo was van de partij, en hij bedacht, dat het de moeite waard zou zijn dat veulen te bezitten.

Iemand uit het Oosten zal dit denkbeeld niets vreemd of buitengewoon vinden, maar in het Westen, waar een ongetemd paard 5 dollar waard is, en waar voor een gewoon rijpaard 15 of 20 dollar betaald wordt, komt 't idee dat een mustang een wenschelijk bezit zou zijn niet bij de meeste cowboys op, want wilde prairiepaarden zijn moeilijk te vangen en als ze gepakt zijn, zijn ze niets dan wilde dieren in gevangenschap, en blijven tot 't laatst absoluut nutteloos en ontembaar. Niet weinigen van de veehouders schieten per se alle prairiepaarden, die ze in 't zicht krijgen, dood, want ze zijn niet alleen van geen nut en lastig op de plaatsen, waar het vee zich voedt, maar heel dikwijls voeren zij paarden, die al getemd waren, met zich mee, en deze leiden dan spoedig weer een wild leven en zijn van dat oogenblik af aan verloren.

De wilde Jo Calone had veel verstand van paarden. Ik heb nooit een wit paard gezien, dat niet zacht van aard was, en een kastanje-bruin, dat niet zenuwachtig was; ook geen donkerbruin, dat niet goed was als het maar goed getemd werd en geen zwart, dat niet zoo hard was als een spijker en duivelsch lastig; aan een zwart paard mankeert niets dan de klauwen om het zoo wild te maken als alle leeuwen van Daniël's kuil. Daar een prairiepaard dus waardeloos ontuig is, en een zwart prairiepaard nog tien maal erger dan waardeloos, begreep Jo's kameraad maar niet, wat Jo er aan had om dat paard van één jaar oud te willen opsluiten, wat hij nu van plan was te doen. Jo zag er echter dat jaar de kans niet toe.

Hij was maar een gewone ,,cowboy", die 25 dollar per maand verdiende, en hij was aan vaste uren gebonden. Zooals de meeste ,,Cowboys" verheugde hij zich steeds op een eigen veehouderij en een gedoe van zich zelf. Zijn merkteeken, een varkenskot, was reeds ingeschreven te Santa Fé, maar wat zijn gehoornden veestapel betrof, deze werd slechts vertegenwoordigd door één oude koe, zoodat hij toch 't recht had zijn merk op iedere ,,maverick" of ongemerkt dier, dat hij vinden kon, te zetten.

Toch kon Jo iederen herfst, als hij zijn geld gekregen had, de verleiding niet weerstaan naar de stad te gaan met de andere jongens om plezier te maken, tot 't geld weer op was.

Hierdoor bestonden zijn bezittingen uit niet veel meer dan zijn zadel, zijn bed en zijn oude koe. Hij bleef steeds hopen, dat hij op een goeden dag nog wel eens zijn fortuin zou maken, en toen 't denkbeeld bij hem opgekomen was, dat het zwarte prairiepaard hem geluk aan zou brengen, wachtte hij alleen nog maar op een gelegenheid om zijn kans te wagen.

Het gebied van de Cowboys strekte zich uit tot aan de Canadeesche Rivier en in het najaar trokken zij terug over de Don Carlos Heuvels en Jo zag den ,,Draver" niet meer, hoewel hij van verschillende personen over hem hoorde, want het veulen, dat nu een sterk, jong paard geworden was van een jaar of drie, begon van zich te laten spreken.

De Antiloop Bronnen liggen in 't midden van een groote, kale vlakte. Als 't water hoog staat, vormen zij een klein meertje met een oever van riet er om heen; als 't laag staat, is er een breede plek zwarte modder die op sommige plaatsen een glanzend wit licht verspreidt door de alkali, die er in zit; de bronnen vormen dan een gat in het midden. Het water kan er aan geen één kant uitstroomen en toch is het tamelijk goed; het is de eenige drinkplaats mijlen in 't rond.

De vlakte, of prairie, zooals zij verder in 't Noorden genoemd zou worden, was de geliefkoosde plaats om voedsel te zoeken van den zwarten hengst, maar het was ook de plek waar vele kudden paarden en koeien kwamen grazen. Vooral de dieren, die met L. F. gemerkt waren, kwamen er veel. Foster, die voor ze zorgen moest en gedeeltelijk eigenaar was, was een ondernemend man. Hij geloofde vast, dat het de moeite zou loonen om een beter soort vee en paarden op de veehouderij te fokken, en een van zijn ondernemingen was tien-half-bloed merries, groote dieren met gladde pooten en gazellen oogen, waarbij de ruige ponies van de Cowboys zielige stumpers van een ander en veel minder ras leken.

Een ervan werd op stal gezet voor het gebruik, maar de andere negen slaagden er in, nadat ze hun veulens groot gebracht hadden, om te ontsnappen en dwaalden op de vlakte rond.

Een paard heeft een prachtig instinct om den weg naar de plaats, waar het 't beste voedsel vinden kan, te ontdekken, en natuurlijk kwamen de negen merries naar de prairie van de Antiloop Bronnen afzakken, twintig mijl Zuidwaarts. En toen later in dien zomer Foster ze ging ophalen, vond hij het negental terug, maar in hun gezelschap trof hij een gitzwarten hengst aan, die den troep bewaakte met het air van heer en meester, en die om ze heen sprong en ze bijéénbracht als iemand van 't vak, terwijl zijn zwarte huid prachtig afstak bij de goudachtige kleur van zijn harem.

De merries waren zeer volgzaam en 't zou gemakkelijk geweest zijn ze naar huis te voeren, als er niet een nieuwe, onverwachte factor in het spel gekomen was. De zwarte hengst werd erg vurig. Hij scheen de andere paarden door zijn woestheid aan te steken, en dan hier, dan daar naar toe rennend dreef hij den heelen troep voor zich uit.

Weg holden zij, en lieten de kleine ponies, die de Cowboys bereden, gemakkelijk achter.

Dit was om dol te worden, en beide mannen laadden hun geweer en trachtten ,,dien vervloekten hengst" neer te schieten. Ze zagen er echter geen kans toe, want telkens was het tien tegen één dat ze een van de merries zouden raken. Na een heelen dag rond gereden te hebben, waren ze nog tot geen resultaat gekomen. De ,,Draver" want hij was 't, hield zijn wijfjes goed bij elkaar en verdween in de richting van de zandheuvels in het Zuiden. De veehoeders op hun afgejakkerde ponies reden naar huis met de magere voldoening van wraak te zweren over hun mislukking op het mooie dier dat daarvan de oorzaak was.

Wat nog het ergste van de heele geschiedenis was, dat als dit tooneel nog een paar keer herhaald werd, de merries zeker net even wild als de mustang zouden worden, en er scheen geen middel om ze hieraan te doen ontkomen.

Zoölogen zijn het niet eens in hoeverre de macht van schoonheid en kracht, de bewondering der wijfjes bij de lagere dieren aantrekt, maar of het bewondering is, of de kracht zelf, het is zeker dat een wild dier, dat bijzondere gaven bezit, spoedig vele volgelingen tot zich trekt uit de harems van zijn mededingers. Het groote zwarte paard, met zijn pikzwarte manen en staart en zijn groenachtige oogen, dwaalde de geheele streek door en voegde nog wel twintig merries uit andere troepen aan den zijnen toe. De meeste waren gewone ponies, die rondzwierven, maar ook de negen prachtige merries bleven bij hem en vormden een mooien troep op zich zelf. Volgens alle verhalen werd deze troep zóó zorgvuldig omsingeld en bewaakt, dat als een merrie er éénmaal in terecht was gekomen, zij wat de menschen betreft verloren was, en de Cowboys beseften spoedig, dat zij nu een wild Prairiepaard in de vlakte gekregen hadden, dat hen meer kwaad deed dan alle andere oorzaken van verliezen tesamen. (*Wordt vervolgd*).

BLOEIENDE MOREL.

MEI-KINDERTJES.

Wie tripplen stadig af en aan
Op rozeroode voetjes?
Wie hebben gouden muiltjes aan,
Waarin die roze voetjes gaan,
Zoo luchtjes en zoo zoetjes?

Wie hupplen hier en hupplen daar?
Wie buitelen en springen?
Wie klautren in den kerselaar,
Omstoeien 't nest van d'ooievaar,
Dien ze op de dakpunt dringen?

Wie schuilen tusschen 't jonge groen
En kittelen de knoppen,
Die 't keeltje van zacht vermiljoen
Op 't lest begeerig open doen
Naar malsche regendroppen?

Dat zijn de kinderen van de Mei,
Die lustige schavuiten!
Ze zijn vol jool en plagerij,
Doen vogels en doen dichters bei
De dolste deuntjes fluiten.

G. H. PRIEM.